

Ніва

ТЫДНЁВІК
БЕЛАРУСАЎ
У ПОЛЬШЧЫ

№ 50 (2274) Год XLIV

Беласток 12 снежня 1999 г.

Цана 1,20 зл.

Несавецкі погляд на беларуску гісторыю

Віталь ЛУБА

17 верасня 1939 года — дата неадна-значная. У польскай гісторыяграфіі лі-чыцца яна пачаткам савецкай акупацыі, а ў савецкай — вызвалення Заходняй Беларусі і Украіны з-пад польскага па-навання. Апошнія гады прынеслі рэз-кую пераацэнку фактаў навейшай гісто-ры. І хаяці гісторычная навука ў Бела-русі не вольная яшчэ ад савецкай ідэа-лагічнай спадчыны, аднак станоўчыя зруші ў напрамку яе дэідэалагізацыі і аб'ектывізацыі адбываюцца. Можна было ў гэтых пераканацца падчас на-вуковай канферэнцыі „Грамадска-палі-тычнае жыццё на Беларусі ў 1939-1941 гадах”, арганізаванай 26-27 лістапада г.г. Беларускім гісторычным тавары-ствам і Кафедрай беларускай культуры Універсітэта ў Беластоку, у якой удзель-нічалі гісторыкі з Польшчы і Беларусі. Змешчаны ў 21 дакладзе фактаграфіч-ны матэрыял і зробленыя на яго падста-ве высновы кідаюць новае святло на аналізуемы перыяд.

Ужо першы даклад, з якім выступіў Рыгор Лазько з Гомеля („Паход Чырвонай Арміі на Заход: погляд з Усходу”), прыцягнуў маю ўвагу адсутнасцю савецкай рыторыкі. Паводле дакладчы-ка, сустрэча беларусаў з усходу з суай-чыннікамі з захаду ў верасні 1939 г. бы-ла сустрэчай двух светаў, двух ладаў жыцця, і прынесла расчараўванне абодвум бакам. Грамадзяне БССР думалі, што ў Заходняй Беларусі людзі жывуць горш за іх. Потым аказалася, што там узровень жыцця вышэйшы. Напры-клад, выкладчык Беларускага дзяржаў-нага ўніверсітэта Скаржынскі заўва-жыў, што „рабочы Беластока ці Вільні лепш апрануты за нашага настаўніка”. Афіцэрэы пасля ўваходу ў Заходнюю Бе-ларусь пачалі займацца рабаўніцтвам. Камандаванню прыйшло змагацца з „антыхартычнымі ўчынкамі” афіцэ-раў і адзін з іх нават быў зняты з паса-ды. Да паходу Чырвонай Арміі адмоў-на паставілася 20% вясковага насельні-цтва, перш за ёсё сяляне-аднаасобнікі, і студэнты. Трагедыя Польшчы ўспры-малася імі са спачуваннем: „СССР пісаў у газетах, што не хоча ваяваць, а напалі на Польшчу”, „Наши пайшлі дабіваць Польшчу”. Антысавецкая настроі на вёс-цы ўзмоцніліся ў канцы 30-х гадоў, калі з мэтай завяршэння будовы сацыялізму, а ў сапраўднасці — таталітарнай сістэ-мы, варварскім метадамі праводзілася ссяленне хутароў. Тады савецкая ўлада не стала беларусам сваёй уладай.

На ролю гісторыкаў звярнуў увагу Аляксандр Смалянчук з Гродна. У Са-вецкім Саюзе лічыліся яны байцамі ідэа-лагічнага фронту. У 1980-1990-х гадах у савецкай гісторыяграфіі павеяла све-жым паветрам, а выхад у 1993 г. книгі

„Дом у Багданаве”, малюнак Фердынанда Рушчыца, 1901 год.

Пра выставу карцін мастака чытайце на стар. 5.

Давайце зробім складчыну... — запрапанаваў госць пленума ГП БГКТ, войт Арлянскай гміны Міхал Іванчук. — На мыла! Каб адмыцца.

Без грошай, але сваё робім

Міра ЛУКША

28 лістапада г.г. у сядзібе БГКТ па вул. Варшаўскай у Беластоку, амаль поўнасцю адрамантаванай (апроч па-ржавелага даху, які пагражае зваліща пад снегам) праводзіўся Пленум Галоўнага праўлення. Апроч членаў пленарнага сходу прысутнічалі запрошаныя госці: віцэ-консул Рэспублікі Беларусь Павел Латушка, страшыня рады Гайнаўскага павета і войт Гайнаўскай гміны Вольга Рыгаровіч, войты Чаромхаўскай і Арлянскай гмін Міхал Врублеўскі і Міхал Іванчук, а таксама радны Ваяводскага сейміка Ян Зенюк.

У плане дня разглядаліся наступныя справы: культурна-асветная і арганізацыйная дзеянасць БГКТ, супрацоўніцтва БГКТ з уладамі Беларусі, праблемы беларускай меншасці ў Польшчы, Беларускі музей у Гайнаўцы. Культурна-асветную і арганізацыйную дзеянасць падсумавала сакратар ГП Валянціна Ласкевіч. У сваім дакладзе пералічыла ўсе мерапрыемствы, якія традыцыйна арганізуюцца БГКТ для дарослых і дзяцей. Гэта ў асяроддзі школьнім — конкурсы: дэкламатарскі, песенні, тэатральных калектываў (дойдзе яшчэ каляднай песні), для дарослых — песенныя агляды раённых і цэнтральных Фестываль беларускай песні (30 год), агляды абрадавых калектываў, Свята беларускай культуры ў Беластоку, Купалле ў Белавежы, канферэнцыі і фестывалі — супольна з Саюзам палякаў Беларусі — „Шлях да ўзаемнасці”, беларускія народныя фэстыны, юбілеі ка-

лектываў, і новая імпрэза, якая па ініцыятыве якраз БГКТ можа стаць агульнапольскай — Музычныя дыялогі над Бугам. Наракала дакладчыца на не зусім справядлівы падыход беларускіх масмедиаў да старанняў БГКТ, да слабога асвятлення дасягненняў і папулярызовання калектываў, а таксама папракала (радыё) не за інфармацыю, а за дэзінфармацыю (падаваліся не тыя гадзіны распачацца імпрэзаў). А гэты год быў крытычным, калі гаварыць пра фінансы (гэта моцна кранула дзеянасць усіх меншасных арганізацый у Польшчы) — да кастрычніка БГКТ не атрымала ніякіх сродкаў з Міністэрства культуры РП (хоць Міністэрства фінансаў планаваныя сродкі ў Міністэрства культуры адваяло). Тут трэба падзяка-ваць самаўрадам, якія бачаць патрэбы роднай культуры і стараюцца ўспамагчы беларускую дзеянасць. Структура БГКТ будзе дастасаваная да новага адміністрацыйнага падзелу (рушылася ўжо занядбанае ад нейкага часу сямятыцкае асяроддзе, выбраны новыя ўлады пад старшынствам маладога Алеся Мудзля, арганізаваўся з царквою дабрачынны канцэрт. У сямятыцкім аддзеле ва ўладах засядае і віцэ-бурмістр Сямятыч).

Асобна пра сваю гайнаўскую бэгэка-тоўскую дзеянасць расказаў Міхал Голуб. Здаецца, гайнаўская ініцыятыўнасць і „сепаратызм” не вельмі даспа-добы беластоцкім уладам БГКТ, бо ўсю дзеянасць ГП праводзіцца з аддзеламі.

[працяг 4]

Кампраметуючы матч

Пачалася другая частка матча. Гру-па балельшчыкаў „Красовій” выйшла са стадыёна і накіравалася ў бок сацы-яльнага будынка Прадпрыемства чы-гуначнага рухомага саставу і стаянкі аўтамабіляў. Неўзабаве аказалася, што сямятыцкія хуліганы разблі шы-бу і знішчаюць аўтамабілі.

[скандал 3]

„За здароўе Ельцына”

Барыс Ельцын, які разам з Лукашэн-кам меў падпісаць саюзныя дагаворы, проста захварэў. Гісторыкі з Беларусі, якія ўдзельнічалі ў навуковай канфе-рэнцыі ў Беластоку, адзін з першых то-стай узнілі за здароўе прэзідэнта Ра-сіі, якое ў даным выпадку з'яўляецца гарантам беларускай дзяржаўнасці.

[шырэй 4]

З Э. Рушчыцам пра бацьку

Спыняемся з панам Эдвардам каля карціны „Касцёл у Багданаве” (1900). „У Мінску ёсьць большы! — усміхаецца ён. — Я там быў, гаварыў з імі”. Са-прайды, у Дзяржаўным мастацкім му-зеі Беларусі знаходзіцца ўсяго адна карціна Фердынанда Рушчыца. Мена-віта: „Каля касцёла” (1899).

[болей 5]

Аб белавежскай жамчужыні

Аказваецца, што „Пульс першабыт-най пушчы” не цалкам вычарпаў пла-ны спадарства Валенцікаў адносна Бе-лавежскай пушчы. Яны зараз рыхту-юцца да рэалізацыі сваёй найвялікшай задумы — 14-серыйнай „Сагі аб пер-шабытнай пушчы”. Здымкі пачнуцца ў студзені 2000 г. і будуть працягвацца 6 гадоў.

[тэлефільм 8]

Мае ўспаміны

Памятаю, як у нядзелю раніцай ка-ля будынка школы з дзвяю доўгіх жар-дзін зрабілі браму, вітаючы Чырвоную Армію ды раздаючы „іконы” са школы. Адну ікону аддалі жыхару Іванак, які як-раз праезджаў цераз нашу вёску. Рус-кія байцы тады гаварылі, што прый-шлі вызывацца Заходнюю Беларусь.

[мемуары 10]

Думкі на мурох

Зграffіці не абышло Бельска. Ад-дзеянасці юных моляроў у першую чаргу пацярпелі вакзал і яго навакол-ле, трансфарматарныя падстанцы і сцены прыватных дамоў. Ужо ля ўезда ў горад, каля бальніцы, красуеца вялізны надпіс: „Учора Москва. Сёння Брюсель”.

[вандалізм 11]

[працяг 4]

За чый кошт ахоўваць пушчу?

У пушчанскіх вёсках 70% жыхароў дасягнулі пенсіённы ўзрост.

Фота Уладзіслава ЗАВАДСКАГА

— Жыхары Гайнаўшчыны выказваюцца за ахову Белавежскай пушчы, толькі за чый кошт гэта рабіць? — пытаете **Міхал АНДРАСЮК**, гайнаўскі пісьменнік і публіцыст, які як каменячос часта наведвае пушчанскіх жыхароў. — Паэтычная частка маёй душы выказваецца за ахову лесу, палітычная кажа, што на справу пашырэння парку трэба глядзець вельмі асцярожна, бо многа ідэалаў канчаецца ў нас звычайнай „польскай недарубкай”. Я баюся, што людзі, якія жывуць у пушчы або на яе ўскраіне застануцца адны, без дапамогі. Ніхто не паедзе ў Старыну або Палічну,

каб пераарыентаваць людзей, — адзначае Міхал Андрасюк. — Ніхто не дасць грошай на турызм ці агратурызм. Калі хочуць пашыраць парк, дык ужо зараз павінны даваць сродкі на пераўтварэнне сельгасдзеянасці ў турыстычную. Аднак самаўрады могуць выдаткоўваць сродкі толькі на ахову асяроддзя і павышэнне стандарту жыцця: водаправоды, каналізацыю, мадэрнізацыю дарог.

Гайнаўка павінна развівацца так, як Закапанэ, а не як Пабяняцы. Аднак у турызме важныя традыцыі і мода. На традыцыю працуе час, а на моду — эліты. Калі ў Закапанэ началі ездіць турысты,

тады началі будаваць там гатэлі. Нават калі паставіць гатэль паміж Старынай і Войнаўкай, адразу не напоўняць яго турысты, а ён жа павінен даваць прыбытак. Частка маёй душы, адказная за гаспадарчую дзеянасць, кажа звяртаць увагу на людзей, якія на Гайнаўшчыне жывуць з лесу, а мы нават не ўяўляем, якія вялікая гэта колькасць. Ужо зараз многія людзі, якія жылі з лесу, не маюць працы. Калі паявяцца новыя беспрацоўныя, якія працаўвалі ў дрэваапрацоўчых прадпрыемствах і ў лесе, адразу панізіцца даход усіх тых, якія жывуць з паслуг, а пасля ўсіх іншых, бо толькі частку людзей прымуць на працу ў парк. Многія людзі папаўняюць свае пенсіі, збіраючы грыбы, ягады і іншыя дары лесу, а ці ў парку дазволяць гэта рабіць?

Вельмі важныя грамадскія кошты пашырэння парку, аб чым мала хто гаворыць, — працягвае свае разважанні Міхал Андрасюк. — У Войнаўцы ці Старыне пад 70% жыхароў дасягнулі пенсіённы ўзрост. Можа аказацца, што людзям, якія ўсё жыццё працаўвалі ў лесе, забароняцца хадзіць у пушчу. Гэта было бы так, як бы забараніць горцам хадзіць па горах. У лясных вёсках можна купіць фуру дроў для апалу за 150-200 золотых. У выпадку аблежвання доступу да драўніны, цана апалу можа выдатна павысіцца. Калі палову даходу трэба будзе выдаць на дровы, старыя людзі становіцца падапечнымі грамадской апекі.

— Управа Дзяржаўных лясоў і дзеючыя законы забяспечваюць дастатко-

вую ахову Белавежскай пушчы і аднаўленне знішчаных парод дрэў. Няма патрэбы пашыраць парк на ўсю пушчу, — кажа **Міхал ГОЛУБ**, старшыня Гайнаўскага аддзела БГКТ. — Нельга загадаць каму-небудзь прыязджаць да нас адпачываць. Для гэтага патрэбна адпаведная реклама і разбудаваная інфраструктура, якая дазволіла б прыняць большую колькасць турыстаў, але на гэтыя інвестицыі ў самаўрадаў няма грошай. А што зрабіць з насельніцтвам, якое живе з гаспадарчага выкарыстання лесу?

— Я за пашырэнне парку, але толькі за такое, якое не панізіць стандарту жыцця нашых жыхароў, — гаворыць **Уладзіслаў ЗАВАДСКІ**, гайнаўскі фатограф.

— Многа здымкаў раблю я ў пушчы і бацу, што патрэбная больш комплексная ахова лесу. Аднак неабходнай была б кампенсацыя з дзяржаўнага бюджetu паніжэння ўзроўню жыцця нашых людзей. Неабходнай была б дзяржаўная фінансавая ўспомога на пераўтварэнне дрэваапрацоўчай прамысловасці ў іншую дзеянасць, напрыклад, у турызм. Лічу, што толькі за згодай мясцовага насельніцтва і самаўрада, з якімі дзяржаўныя ўлады павінны падпісаць адпаведнае пагадненне, можна было бы павялічыць парк. Неабходным было бы гарантаваць доступ нашага насельніцтва да таннай драўніны, да якой мусілі бы даплачваць з бюджету. Жыхары павінны мець магчымасць збіраць ягады, грыбы, наведваць цікавыя для іх месцы ў лесе. Такое пагадненне павінна быць абавязваочым і для наступных урадаў.

Аляксей МАРОЗ

Кампраметуючы матч

10 лістапада 1999 года на стадыёне спартыўнага клуба „Калеяж” у Чаромсе разыграўся футбольны матч за пераходны кубак паміж „Крэсовіем” з Сямятыч і мясцовым „Калеякам” („Чыгуначнікам”). Відовішча аказалася незвычайнае і пра гэту падзею загаварылі ў наваколлі.

Вось што пра злашчасны матч расказаў камендант чаромхаўскай паліцыі:

— Было гэта ў сераду, 10 лістапада, напярэдадні Дня незалежнасці. У 13¹⁵ камісарыят паліцыі наведаў прэзас спартыўнага клуба „Калеяж” і папрасіў навесці парадак на стадыёне. Тлумачыў ён, што балельшчыкі з Сямятыч (група 18-20 чалавек) кідаюць петарды на спартыўную плошчу і скандалізуюць. Паколькі я сам быў на службе, папрасіў дапамогу ў каменданта ў Службы аховы чыгункі і Пагранічнай стражы. Разам з вайскоўцамі і двумя чыгуначнымі вартаўнікамі паехаі мы ў раён стадыёна.

Ішоў першы тур матча. У сярэднія частцы трубыны скандавала група маладых людзей. У некаторых пад шыяй быў завязаны фірменныя шалікі сямятыцкага клуба, а ў іншых твары засланялі чорныя шапкі-камінаркі. У руках гэтых апошніх быў драўляныя дубінкі — вырваныя з лавак планкі. Абставіны быў сур'ёзнымі і я па радыётэлефоне

выклікаў дапамогу з Павятовай камендатуры ў Гайнаўцы.

У 13⁴⁵ суддзя абвясціў перапынак. Спартсмены і суддзі накіраваліся ў прыбіральню. За імі падалася група балельшчыкаў „Крэсовія”. Мы заступілі ім дарогу, а яны началі кідаць у нас камяніямі. Папрасілі мы іх тады захаваць спакой і вярнуцца на трывану для гледачоў. З такой прапановай выступіў таксама незнамы мужчына, які назваў сябе апекуном групы. Балельшчыкі нас не паслухалі.

Пачалася другая частка матча. Недзе каля 14¹⁰ група балельшчыкаў „Крэсовія” асноўнымі варотамі выйшла са стадыёна і накіравалася ў бок сацыяльнага будынка Прадпрыемства чыгуначнага рухомага саставу і стаянкі аўтамабіляў. Неўзабаве аказалася, што ў будынку сямятыцкіх хулігані разблішылі шыбу і знішчаюць аўтамабілі.

Я загадаў вартаўнікам СОК засташца на стадыёне, а сам з пагранічнікам падаўся на стаянку аўтамабіляў. Па дарозе затрымалі мы ўцякаючага незнамага чалавека. Калі зайдлі ў памяшканне сацыяльнага будынка, чыгуначнікі перадалі нам двух іншых затрыманых. У 14³⁰ падехаў службовы аўтамабіль з Павятовай камендантуты. Пачалася праверка дакументаў 18 сямятыцкіх балельшчыкаў.

Пры выяўленні важакоў скандалу вялікую дапамогу аказалі мясцовыя балельшчыкі, якія паказвалі паліцыі завадатаў. Сярод затрыманых быў два спонсары сямятыцкага клуба. Як пасля выявілася, яны заклікалі маладых балельшчыкаў, каб гэтыя не падавалі свае пашпартныя даныя паліцыі. Самі таксама не хацелі выступаць у справе сведкамі.

Затрыманыя былі перавезены ў камісарыят паліцыі. Там былі саставлены прапаколы. Сярод затрыманых было дзесяць маладетніх і адзінаццаць у нечвярозым стане. Каля сёней вечара ўсе яны былі перададзены апекуну групы і адправіліся дамоў.

А што гаварылі мясцовыя жыхары пра падзею?

— Добра, што гэта здарылася ў сераду, а не ў суботу ці ў недзеля, — канстатаваў адзін з балельшчыкаў „Калеяж”. — У святочны дзень было бы намнога больш маладзі і тады скandal замяніўся б у сапраўдную бітву.

Цяпер можна задумацца над сумным

здарэннем (а было яно першым у гісторыі чаромхаўскага спорту) і паставіць пытанне: „Няўжо нельга было пазбегчы скандалу?” Можна, але арганізатары не паведамілі органы правапарадку аб мерапрыемстве (дагэтуль акуратна выпаўнялі гэты абавязак), мо і таму камендант мясцовага камісарыята аказаўся адзіным чалавекам на службе...

Добра аднак здарылася, што дапамаглі працаўнікі дзяржаўнай чыгункі, якія сталі ў абарону грамадской маёмаці і затрымалі вандалаў.

У час нашэсця сямятыцкіх хуліганаў на сацыяльны будынак паравознага дэпо было разбітае акно, знішчаны шэсць матчаў для сцягоў, пабіты адзін працаўнік чыгункі і пашкоджаны троі аўтамабілі. Зараз вядзенча расследаванне спраўы пад наглядам Раённай праукратуры ў Гайнаўцы.

— Кожны віноўнік адкажа за сваё злачынства індывідуальна, — сказаў камендант чаромхаўскай паліцыі.

Уладзімир СІДАРУК

З чым паслы прыбываюць?

У чацвер, 25 лістапада, у новую школу ў Дубічах-Царкоўных прыехалі паслы Беластоцкай зямлі Ян Сычэўскі і Сяргей Плева. Ім спадарожнічала Валянціна Ласкевіч. Госці падарылі школе тэлевізар і некалькі дзесяткаў касет з беларускай музыкай. Пасол Сейма Ян Сычэўскі на сустрэчы з вучнямі сказаў, між іншым, наступнае: „Клапоцімся пра вёскі таму, што мы самі выводзімся з вёскі”, а Сяргей Плева заахвочваў дзяцей: „Шануце надалей родную мову, бо калі вы яе не будзеце шанаваць, то яна загіне”.

Войт Анатоль Паўлоўскі гаварыў пра фінансавы складанасці пра пабудове новай школы, а дырэктар школы Ніна Добаш-Карпюк падзякаўала гасцям за падарунак.

Перад гасцямі выступілі дзеткі з гуртка „Жывое слова”, які вядзе настаўні-

ца пачатковых класаў Галіна Бялькевіч. Яны паставілі п'есу „Хто даўжэй жыве на свеце” Валянціна Лукшы. Свае вершы дэкламавалі Анэта Галімская, Барбара Трафімюк, Мар’юш Кіпрыянюк, Барбара Шыманюк, Магда Аўксцяцюк і Вольга Шыманюк.

Потым адбылася сустрэча гасцей з настаўнікамі. Паслы прадставілі мэты рэформы асветы і змены ў законе аб настаўніках („Karcie Nauczyciela”). У гэтым дакумэнце многа недахопаў, таму паслы яго адкінулі ў першым чытанні на 62 пасяджэнні Сейма 3 лістапада бягучага года. Паслы пакінулі ў школе стэнаграму гэтага пасяджэння і абязлагалі даслаць стэнаграму другога чытання „Карты настаўніка”. Сустрэча заночылася пытаннямі настаўнікаў да паслоў і супольнымі здымкамі.

Славамір КУЛІК

Нараўчанская інвестыцыя

Амаль увесь час у Нараўчанскай гміне штосьці будуюць. Апошнім часам будзе гэта каналізацыя ў Нараўцы па вул. Ціхай, ачышчальня сцёкаў ды каналізацыя ў Старым Ляўкове, а таксама яшчэ водаправод у пушчанскай вёсках Крыніца.

Сёлета распачалі пабудову водаправодаў у Бярнацкім Мосце і Сущым Барку, ачышчальня сцёкаў ды каналізацыі ў Семяноўцы. Мадэрнізавалі кацельні

Без грошай, але сваё робім

[1 ♂ працяг]

На нашу думку, гэта не так кепска, як каму можа здавацца, і не трэба на нікога за гэта крываць, і не „дуцца”, а блаславіць такую самастойнасць і жывучасць. Чым больш разнароднасці, тым лепш. І, як заўважыў Янка Зенюк, не трэба зачыняцца ў сваім коле, а хадзіць на ўсе беларускія імпрэзы, канфэрэнцыі, падрымліваючы ўсе беларускія ініцыятывы, пасылаць адзін аднаму інфармацыі пра дзейнасць („Ніва”, „падпольна” мусіць даведвацца пра імпрэзы арганізаваныя БГКТ, хоць дасылаюць сюды інфармацыі пра ўсё ўсе іншыя арганізацыі, якія дзеянічаюць не толькі ў Падляшскім ваяводстве...). Кастусь Масальскі ўжо пару гадоў кітчі ўсіх беларусаў на „круглы стол” — гаворыць пра гэта на кожным пленуме і з'ездзе; магчыма, што час, найбольш спрыяльны для такога сустрэчы, ужо і стражаны...

Старшыня БГКТ Ян Сычэўскі прадстаўіў наялёгкую ситуацыю, перш за ўсё **финансавую**, меншасцей ў Польшчы, якая яшчэ больш трагічная ў Падляшскім ваяводстве, дзе ўлады ўвогуле не бачаць і бачыць не хочуць суграмадзян і іх патрэб (больш пра гэта ў наступным нумары „Нівы”). Гаварыў таксама пра **кантакты з Рэспублікай Беларусь**. Ёсць умовы, каб рэалізацца ўсе запланаваныя контакты ў галіне культуры, асветы. „У апошні час усё гэта вельмі-вельмі папсовалася, — заўважыў старшыня. — Трапляюцца нерыемныя выпадкі несур'ёзная трактавання нашых спраў, удакладненых пагадненнямі. Вось прыклад: адносіны да наших студэнтаў,

высланых на навучанне ў Беларусь. Яны здалі экзамены перад дзяржаўнай камісіяй з Мінска. А пасля адна дзяўчына атрымала паведамленне з Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, каб паявілася там на экзаменах. Адной увогуле адправілі назад дакументы. Трэцяя пахала, а яе адправілі дадому, не прынялі. Падобная ситуацыя з „Беларускім календаром”, адзінам нашым інфарматарам, які беларускі бок добраахвотна забавязаўся дапамагчы нам выдаваць. Была дзіўная ситуацыя і з курсам дасканалення настаўнікаў — паехалі толькі дзве асобы, а трэба было на ўласны кошт — а раней не было пра гэта інфармавана. Думаю, што ў сувязі з tym трэба было б, каб пленарнае пасяджэнне ГП БГКТ прыняло пропанову, што на кіруем такі **зварот да презідэнта Рэспублікі Беларусь** у справе далейшага супрацоўніцтва паміж БГКТ і ўладамі ды ўстановамі РБ. Спытаем: ці ў далейшым будзе дапамагаць беларускай меншасці ў Польшчы, і будзем прасіць, наколькі магчыма, каб сканкрэтызаваў, у якіх проблемах зможа нам памагчы. Бо ў такой атмасферы вельмі цяжкага працуецца! Мы, здаецца, не бачым з нашага боку грахоў у адносінах да ўлад і да ўстановы Беларусі. Мы да іх адносіліся вельмі ўважліва і з удзячнасцю. Калі да нас прыяджалі прадстаўнікі дзяржаўных і самарадавых установ, мы прымалі іх з увагай і гасціннасцю. Мы на такія адносіны не заслужылі!”

Хтосьці з мужчын незадаволена буркнуў у гэты момант: „Служы пану верне... а ён табе...” Але віцэ-консул Павел

Латушка супакоў усвалявалы і разгублены пленум, цытуючы ліст **Міністэрства замежных спраў** Беларусі за подпісам віцэ-міністра Герасімовіча і прыпомніў сустрэчу тыдзень таму ў консульстве з кірауніцтвам БГКТ. Генеральнае консульства і міністэрства прапануюць выезд у Мінск лідэраў усіх беларускіх арганізацый у Польшчы, кіраунікоў беларускіх установ, дырэктараў ліцэяў, дзеячаў беларускага руху. Пропануецца сустрэча з уладамі РБ, міністрамі адукацыі, культуры, старшынёй Дзяржкамітэта па спраўах нацыянальнасцей і рэлігіі, на якой беларускія прадстаўнікі маглі б непасрэдна і канкрэтна выказаць свае заўвагі, просьбы. Генеральнае консульства штодзённа інфармуе дзяржаўныя ўстановы Беларусі пра праблемы беларускай меншасці ў Польшчы. На жаль, у апошнім годзе, Беларусь не была ў змозе выкананіць усе просьбы, з якімі звязаліся беларусы Польшчы. Была прынята праграма „Беларусы ў свеце” на 1997-2000 гады. У 1997-1998 гг. грошы на выкананіць праграмы выдаткоўваліся. На жаль, у 1999 г. не мог дзяржаўны бюджет выдаткоўваць неабходную колькасць грошей па прычыне вельмі цяжкага эканамічнага становішча краіны.

Міністэрства замежных спраў Беларусі разам з іншымі ўстановамі, цытаў ліст віцэ-консул, плануе ў ліпені 2000 г. правесці ў Мінску З'езд беларусаў свету, не пад эгідай ЗБС „Бацькаўшчыны”, а пад эгідай дзяржаўных установ РБ. Сама дзяржава хоча сабраць беларусаў, зацікаўленых супрацоўніцтвам з Беларуссю, зацікаўленых падтрымоўваннем сувязі з РБ. Генеральнае консульства таксама запрашае ў свою

сядзібу ўсе арганізацыі, усе асобы, каб непасрэдна прадстаўляці свае праблемы, і будуць яны, па меры магчымасці, вырашаны.

— Запрашаеце іх? — абурылася, здаецца, ад імя ўсіх прысутных на пленуме, войт Вольга Рыгаровіч. — Ну, то іх ка-хайде! Яны ж нішчаць нашу беларускую культуру, нішчаць нашу тоеснасць, заварочваюць кіем Віслу, дзеляць нас, проста перашкаджаюць нам нармальная жыцьц! А пан, як прадстаўнік Беларусі, вышыгвае да іх руку!!! Мы ад іх адварочаемся. Мы з імі не сядзем за адным столом у Мінску. Яны пастараліся, каб прадавацца за юдавыя срэбнікі. Калі гэта арганізацыі, то я не ведаю, дзе я жыву.

Калі хто не ведае, хто так хвалюе беларусаў і нішчыць беларускую тоеснасць, то паясняю: тыя „срэбнікі” — з тae самае высыхаючae крыніцы, з якое чакае іх наймагутнейшая беларуская арганізацыя (БГКТ), а тыя арганізацыі — што ў Беларускім саюзе (Беларуское літаратурнае аб'яднанне „Белавежа”, якое друкue беларускія кнігі — вядомае не толькі ў нас, Беларуское аб'яднанне студэнтаў, Беларуское гістарычнае таварыства, якое два разы ў год выдае „Беларускія гістарычныя зборнікі”, Звяз беларуское моладзі і іншыя). І той стол, якога так чакае і дачакацца не можа дзядзька Кастусь, мог бы быць сапраўды немалы. Але, сапраўды, трэба ведаць, дзе жывецьмем.

А я вось не магу даймецца, чаму так нервую, як казалася на пленуме, „нашых слухачоў”, песня, якую ўсё нахабна і без сэнсу пускаеца ў радыё. ...*Божа...* Выратуй, дай разум і злачынцам, і ахвярам.

Міра Лукша

у расійскі палон”. Рэдакцыйны каментарый, напісаны ў вельмі эмасцянальным тоне, паказваў, што Бацькаўшчына апынулася на мяжы гібелі. „Шалее ад радасці пятая калона — пісалася ў „Народнай волі”. — Калабаранты ў шчасці ад зладзіства. На сёмым небе пачуваюць сябе шавіністы. «Еще немнога, еще чуть-чуть...» і ганебны пакт дзяржаўнай здрады будзе падпісаны. І мітрапаліты яго блаславяць. І змоўшчыкі будуць піць за нашу няволю”. Атмасфера ў свядома-нацыянальных беларускіх асяроддзях астасенца прыгнятальнай, а пачуццё бясіль-насці выклікае радыкалізм выказванняў.

Невядома, ці хвароба Ельцына адтэрмінавала гэты планаваны акт здрады, ці можа адаслала яго на сметнік гісторыі. Усё залежыць ад того, які яна мела характар — фізіялагічны ці дыпламатычны. 28 лістапада Лукашэнка, выступаючы ў расійскім тэлебачанні НТВ у праграме „Взгляд” заяўвў, што разлічвае на падпісанне дакументаў да 10 снежня, не скрываў нават, што спяшаецца таму, каб сённяшні расійскі парламент паспей яго ратыфікацца. Неўзабаве канчаюцца паўнамоцтвы здамі-

наванай камуністамі Дзяржаўнай Думы Расіі. Новы парламент можа быць іншы. На пытанне журналіста, што будзе, калі презідэнт Ельцын не падпіша пагаднення, Лукашэнка даў зразумець, што справу закончыць з новым презідэнтам Расіі, нягледзячы на тое, што ім стане — Путін, Лужкоў ці Прымакоў. Заявіў таксама, што гэта будзе толькі першы крок да аўяднання трох братніх славянскіх народаў, выказаўшы перакананне, што ўкраінцы таксама хочуць далучыцца да новага саюза. Маскоўскім элітам пўнана валасы дыба ставалі слухаючы мінскага малайца, але тым, якія сумуюць па савецкім мінулым, мог ён падабацца. Умела ажыццяўляў надзею на хуткае вяртанне ў „светлае” мінулае. Дзеля прыватнай кар'еры Лукашэнка ўсё яшчэ гандлюе краінай, якая для пару мільёнаў людзей з'яўляецца Бацькаўшчынай. Гэтага нельга нават называць здрадай, таму што презідэнт ніколі не атаясамліваўся з беларускім нацыянальным інтарэсам. Гэта здзек Гісторыі над беларусамі за не-приняты ад Яе ў 1991 г. падарунак у выглядзе незалежнай дзяржавы.

Яўген Міранович

спыніліся бамбардзіроўкі населеных пунктаў, аднавілася мірнае жыццё.

Ацэнкі гістарычных фактаў, якія даваліся беларускімі гісторыкамі, нярэдка выклікаюць палеміку польскіх даследчыкаў, асабліва калі датычылі яны ўзделу палякаў у грамадска-палітычным жыцці ў савецкай рэчаіснасці. З вынікамі Валянціна Мазца з Мінска, што савецкія ўлады на Беласточчыне ў 1940 годзе на-кіравалі дзейнасць на ўзмацненне польскага культурніцтва ў палемізівалі прафесар Альжбета Смулкова, якая назвала яе новай ідэалагізацый гісторыі. Паводле яе, не была гэта паланізація, бо ў Заходній Беларусі жылі аўтэнтичныя палякі. Палеміку выклікала таксама ацэнка культурнага жыцця, па-

колькі польскія даследчыкі не заўважаюць у ім праяву культуры, а толькі адну савецкую пропаганду. У 1939 г. у Беластоку спынілася многа яўрэйскіх артысткаў, між іншымі джазавы ансамбль Эдзі Рознера. Яўген Розенблatt з Брэста пытаваў рэчаіснасці, ці джаз таксама служыў саветызацыі грамадства.

Артыкулы з канферэнцыі будуць надрукаваны ў „Białoruskich Zeszytach Historycznych”, якія выйдзяць з друку ў палове 2000 года. Павінны яны прыцягнуць увагу ўсіх, хто цікавіцца мінулым нашага рэгіёна, паколькі ў дакладах прыводзіцца шмат фактаў шасцізнесіцігдадавай даўнасці, якія мелі месца ў гарадах, мястэчках і вёсках Беласточчыны.

Віталій Луба

„За здароўе Ельцына”

Напярэдадні завяршэння чарговага беларуска-расійскага пагаднення аб стварэнні аднае саюзнай дзяржаўнасці, маскоўская радыё паведаміла, што презідэнт Расіі, Барыс Ельцын, які разам з Лукашэнкам меў падпісаць адпаведны дакумент, простила захварэй. У Расіі, і ўсім свеце, пачалася палітычна спекуляцыя ці Ельцын сапраўды хворы, што ў яго выпадку было бы пагадненне не надта дзіўным, ці можа гэтым разам маём дачыненне з „бранхітам” дыпламатычнага характару. У кожным выпадку гісторыкі з Беларусі, якія былі ўдзельнікамі канферэнцыі, арганізаційнай Беларускім гістарычным таварыствам у Беластоку, адзін з першых то-стай узялі за здароўе презідэнта Расіі, якое ў даным выпадку з'яўляецца гарантам існавання беларускай дзяржаўнасці.

У сапраўданія не вядома, што мелі падпісаць Ельцын і Лукашэнка. У Беларусі вяліся кансультатыўныя ўлады з грамадствам наконт саюзнай дамовы. Нічым, аднак, гэтыя размовы з народам

не адразніваліся ад тae практикі абмену думкамі, якая была выпрацавана ў сталінскую эпоху. Тады таксама ўсё рабілася „па волі народа”. Сёння ўлады аб'яўлі, што быццам бы 90 працэнтаў насельніцтва Беларусі выказалася за аўяднанне з Расіяй. Як інфармуюць незалежныя назіральнікі палітычнага жыцця ў Беларусі, у некаторых падпрыемствах, дзе праводзіліся кансультацыі ўлады з грамадствам, звыш 90 працэнтаў было супраць яднання з Расіяй у адну дзяржаву. Афіцыйныя даныя наконт падтрымкі беларускага насельніцтва для інтэграцыйнай палітыкі Лукашэнкі несумненна маюць чиста пра-пагандыстычны характар.

Праўдападобна паслядоўнасці пагаднення, калі б было яно падпісане, абанічалі б сапраўдную ліквідацыю беларускай дзяржаўнасці. Нават памяркоўная газета „Народная воля” (ад 24 лістапада г.г.) велізарным загалоўкам на першай старонцы заявіла: „Айчына, Радзіма, край бяды і тут! Зноў цябе прадаюць

Прыгажосць ёсць усюды — у найбліжэйшым і найпрасцейшым...

З Эдвардам Рушчыцам пра яго бацьку

У нашай неспакойнай прафесіі ніколі не прадбачыш, калі трапіш на „заластую жылі”. Ідуцы 24 лістапада г.г. на адкрыццё выстаўкі **Фердынанд Рушчыца (1870-1936)**, якую наладзіў Музей Альфонса Карнага ў Беластоку, я не спадзявалася, што мне пашчасціць сустрэць там 84-гадовага сына мастака — Эдварда Рушчыца, жывую крыніцу ведаў пра бацьку. Прыемна было пагутарыць з гэтym чалавекам. Інжынер на пенсіі, як сказаў ён сам, у апошнія дваццаць гадоў ён мог нарэшце па-сапраўднаму задбаць пра бацькував спадчыну.

Жывапісец, графік, тэатральны дэкаратар і педагог **Фердынанд Рушчыц** нарадзіўся 129 гадоў таму, 10 снежня 1870 года ў маёнтку Багданаў Ашмянскага павета Віленскай губерні. Во, у гэтым акне з боку агарода (пан Эдвард паказвае на карціну „Дом у Багданаве”, 1901) я правёў першыя дзеяць гадоў свайго жыцця. А пасля мы пераехалі ў Вільню. Шасцёра дзеяць нас было. Тады яшчэ не ўсе нарадзіліся.

У Мінску, да якога было 80-90 кіламетраў, ну, не больш сотні, сцвярджае пан Эдвард, бацька закончыў з залатым медалём класічную гімназію. Быў тады год 1890-ы.

Фердынанд Рушчыц, перакананы сваім бацькам, што павінен стаць юрыстам, едзе ў Пецярбург ва ўніверсітэт. Але правучыўся там усяго два гады і ў 1892 годзе стаў студэнтам Акадэміі мастацтваў, якую скончыў у 1897 годзе. Спачатку яго настаўнікам быў І. Шышкін, пасля — А. Куіндзі. У часе вучобы Фердынанда Рушчыца найбольш цікавіла марская тэматыка. Яго працы пра мора пісаліся ў часе мастацкіх падарожжаў у Крым (1894, 95) і на Балтыйскае мора (1896, 97). На адных карцінах мы бачым спакойнае мора, на іншых — з вялікімі хвалямі, якія знішчаюць усё на сваёй дарозе.

Пасля заканчэння вучобы ў Акадэміі мастацтваў Фердынанд Рушчыц вярнуўся ў родны Багданаў. Усё, што акружала яго, было яму міла. Ён лічыў, што прыгажосць ёсць усюды — у найбліжэйшым і найпрасцейшым, і толькі ад чалавека залежыць, як ён знойдзе гэту прыгажосць, як павернешца да яе, ці зможа яе ўзяць.

Тут, у Багданаве, тэмы для яго прац даслоўна ляжалі на зямлі. Асабліва прыцягваў яго пейзаж: лугі, узараныя

Эдвард Рушчыц сярод карцін свайго бацьку.

загоны, снапы, ручай, хмуране неба, вясковая адрына на сена, няхітры драўляны мосцік, бацькоўскі дом з XVII стагоддзя, касцёл.

Многія творы, напісаныя ў ранні перыяд ў Багданаве: „Мінск зімою” (1895), „Млын ноччу” (1898), „Млын” (1899), „Мост зімою”, „У свет” (абедзве — 1901), „Эмігранты” (1902), „Вясна” (1907) — вылучаючыя рэалістычным паказам родных мясцін і прыроды, пазней аднак мастак зазнаў уплыў імпрэсіянізму і стылю мадэрн.

Шкада, што на выставе ў Беластоку прадстаўлена ўсяго невялікая частка спадчыны мастака.

Спыняемся з панам Эдвардам каля карціны „Касцёл у Багданаве” (1900). „У Мінску ёсць большы! — усміхаецца ён. — Я там быў, гаварыў з імі”. Сапраўды, у Дзяржаўным мастацкім музеі Беларусі знаходзіцца ўсяго адна карціна Фердынанда Рушчыца. Менавіта: „Каля касцёла” (1899).

А во „Першая камунія” (1899), таксама ў багданаўскім касцёле. Пан Эдвард яшчэ памятае, што ксёндз зваўся Завадскі. А тут „Касцёл у Вішневе” (1902), паказвае ён мне, ад Вільні яшчэ далей за нас — 87 кіламетраў. А я успамінаю, што гэта тут якраз у касцёле не грабуюць беларускай мовай.

Карціны Фердынанда Рушчыца пэраважна ў цёмных тонах (пан Эдвард суцяшае мяне, што гэта і ад часу). Неш-

та ў іх насцярожвае, прымушае задуманаца, прыпыніцца. Але ёсць і святлішыя карціны напісаныя алеем, як хата б „Вёска Дзесятнікі” (1896).

Ад 1904 да 1907 года Фердынанд Рушчыц быў прафесарам Варшаўскай Школы прыгожых мастацтваў, а ў гадах 1907-1908 — Кракаўскай Акадэміі мастацтваў. У 1908 вярнуўся ў родныя бакі і стаў жыць у Вільні.

Тут ён аформіў шэраг спектакляў у тэатры Н. Младзяёўскай-Шчуркевіч („Ліля Венеда” — 1909, „Князь Нязломні” — 1910, „Балядына” — 1914 Юльюша Славацкага; „Вяселле” — 1910, „Варшавянка” — 1914 і „Лістападаўская нач” — 1930 С. Выспянскага).

У Вільні ўжо не былі створаныя якія-небудзь больш значныя працы мастака, напісаныя алеем. Але стваральнікам ён быў не перастаў. Звярніце ўвагу на гэтыя хлебныя картачкі (1920 год) з гербамі польскіх гарадоў, гаворыць пан Эдвард Рушчыц. Бачыце? Карткі таксама не мусяць быць брыдкія. А тут маркі яго праекта, і на „хуткую дапамогу”, і квеставыя. Во ключы, уручаныя Пілсудскаму. У дзесятніцатым годзе яму быў уручаны ўсяго бацьку праект, а толькі ў дваццаць другім — сапраўдныя ключы.

У тых неспакойных часах Фердынанд Рушчыц рабіў графічныя праекты для выдавецтваў, праектаваў маркі, праграмы, запрашэнні, картачкі на харчы.

Хацеў даваць людзям прыгажосць на кожным кроку.

Ад 1919 да 1932 года Фердынанд Рушчыц з'яўляецца прафесарам аддзялення прыгожых мастацтваў Віленскага ўніверсітэта. Менавіта ён быў неаспрачным ініцыятарам і стваральнікам гэтага аддзялення.

Калі ўся сям'я пераехала ў Вільню (пан Эдвард нарадзіўся ў 1915 годзе, а пераехалі, калі яму было 9 гадоў), то сталі жыць у доме айчыма Юльюша Славацкага. Дом быў вельмі небяспечны, успамінае пан Эдвард, бо айчыма Славацкага забіў пярун, і мы баяліся. Пражылі мы там 13 гадоў. Ад 1927 года на гэтым дому ёсць табліца, што тут жыў Славацкі, і яго бюст. Цяпер, уявіце сабе, ёсць яшчэ двухмоўны надпіс, што тут жыў Фердынанд Рушчыц.

Бацька мой памёр там, дзе і нарадзіўся: у багданаўскім маёнтку 30 кастрычніка 1936 года. Пахаваны на сямейным могільніку Рушчыцаў у Багданаве. Яго магілу старанна даглядаюць мясцовыя жыхары, з якімі мы трываем сувязь. Перапісваємся. Яны пішуць мне па-беларуску, а я ім — па-польску, і мы дасканала разумеем адзін аднаго. Нядайна быў ў Мінску... — У голасе пана Эдварда адчуваецца нотка меланхоліі, суму па тых старонках, дзе праішло яго дзяцінства і дзе шукаў натхненне яго вялікі быцьця.

У Беларусі выйшла серыя марак з мастакамі, а сярод іх ёсць марка з партрэтам Фердынанда Рушчыца, сказаў з гонарам пан Эдвард. І мне міла ад таго, што міла яму.

Род Рушчыцаў прадаўжае сямейныя традыцыі. У Нацыянальным музеі ў Варшаве працавалі дзве сястры пана Эдварда, а цяпер дырэктарам з'яўляецца яго сын, таксама (па дзеду) Фердынанд Рушчыц.

Ада Чачуга
Фота аўтара

P.S. Думаю пра арганізатару выставкі — Рышарда Сацюка, кіраўніка Музея Альфонса Карнага, і яго намесніка, камісара выстаўкі Цэзарыя Шыманюка з удзячнасцю за тое, што сабралі з разных краін — музею з Кракава, Варшавы, Кельцаў, Катовіц, Ольштына, Гданьска, Торуні, Плоцка, Лодзі, Чанстаховы, Любліна, Познані, а таксама ад сям'і мастака і прыватных асоб экспанаты, стараючыся ўсебакова паказаць спадчыну Фердынанда Рушчыца.

Каталог — цудоўны.

A. Ч.

Заўвагі аб „Ніве”

Не ведаю якое супадзенне прычыны паўплывала на абліжэнне ўзроўню нашай адзінай, поўнасцю беларускай газеты „Ніва”. Не ведаю як іншыя чытачы, але я адчуваю нейкую раздробленасць інфармацыі і публіцыстыкі ў тыднёвіку. Вядома, што „Ніва” ўжо дзесяцігоддзя з'яўляецца тыднёвікам, на старонках якога публікаваўся гароч з капустай — інфармацыя, думкі, палемікі, аб'явы і г.д. І інакш не можа быць. З другога боку, калі прэса становіцца рупарам улады і рэдактараў, чытач адчуваеца ад усіх сэнтыменталізму і прывычкі і не сягае штотыдзень па „сваю” газету. Я асабіста адчуваю, што „Ніва” з кожным выданнем становіцца хавальникам мінуўшчыны і рээстратарам пачынання гміннай ці павятовай улады.

Як не кажы, але журналіст мусіць з галавой акунацца ў жыццё грамадства. Няўжо патухла жыццё ў беларускіх вёсках і мястэчках усходняй Беласточчыны? Няўжо няма проблем, з які-

мі людзі змагаюцца — не толькі старэчыя і нешчаслівія Зоські ды Крыські, але і гаспадары, якія валодаюць, ужо цяпер, дзесяткамі гектараў зямлі? З другога боку, каб на старонках тыднёвіка паказаць, ды яшчэ так паказаць, каб чытача зацікавіць, праблемы, турботы і радасці людзей, не хопіць падсунуць ім дыктафон і паставіць некалькі банаўных пытанняў. Журналісту трэба грунтоўна да размовы прыгатавацца. Не вучачь гэтага ў журнالісцкіх школах ці як?

Пэўна, я гляджу на „Ніву” з іншай перспектывы чым рэдактары тыднёвіка. Яны жывуць і працуе ў беластоцкім асяроддзі, а гэта, вядома, што значыць. Але на прымілы Бог, тыднёвік існуе для чытачоў і не трэба пра гэта забываць, тым болей, што „Ніва” з'яўляецца газетай залежнай толькі ад Праграмнай ради і яшчэ ад дзяржаўнай датацыі. Калі не стане чытачоў, то і датацыя знікне.

Міхась Купцэль

26 лістапада Дзяржаўны музей у Беластоку адзначаў юбілей пяцідзесяцігоддзя. У 1949 годзе дэкрэтам міністра культуры і мастацтва заснаваны быў ў Беластоку Рэгіянальны музей, які атрымаў сядзібу ў адным з флігеляў Палаца Браніцкіх. У 1957 годзе быў ён перайменаваны на Акруговы музей, а год пазней перанесены ў адрамантаваную беластоцкую ратушу. Стала гэта штуршком для далейшага развіцця музея; у наступных гадах паўсталі: Гістарычны музей, Музей палацаўых інтэр'ераў у Харошчы, філія ў Супраслі, Музей у Тыкаціне, Беластоцкі музей вёскі, Музей у Бельску-Падляскім і Музей скульптуры Альфонса Карнага. За той час з экспазіцыямі беластоцкага музея пазнаёміліся трох мільёны гледачоў. Сёння ў музеі калі 72 тысяч музейных адзінак і калі 40 тысяч кніг.

На юбілейнай урачыстасці прысутнічалі вярхоўныя ўлады Падляшскага ваяводства на чале з ваяводай Крыстынай

Лукашук і маршалкам Славамірам Згжывам і Кшиштофам Юрэлем. Паколькі ва ўмовах музея аглянуць іх быў цяжка, тады я крыху паглядзеў тое, што музей паказвае гледачам. Былі там карціны м.інш. Яна Матэйкі, Станіслава Выспянскага, Станіслава Віткевіча, Тэадора Аксэнтовіча і іншых. Былі вырабы народнага мастацтва, археалагічныя экспанаты; сярод апошніх мяне найбольш уразіла княжацкая труна, выдзеўбана з паловы таўшчэзлага бервяна. Экспанаваліся іконы і даўнія кнігі; тут цікавінка: подпісы пад экспанатамі інфармавалі, што ўсе іконы паходзяць з Расіі, а кніга заблудаўскіх першадрукароў Фёдарава і Мсціслаўца таксама надрукавана ў Москве. Выснова такая, што ў нас тут некалі была культурная глухамань, а праваслаўе насыць мясцовых саноўных вартавых „акопай Св. Тройцы”?

Аляксандар Вярбицкі

Дарагая „Зорка”! Мы — твае пастаянныя чытачы. Рашаём і пасылам адказы на крыжаванкі, чытаем артыкулы і вершы. Зараз мы рашиліся на новую задачу — вось пішам табе пра нашу школу і клас.

Мы живем і вучымся ў Нарве. Ходзім у пяты клас. Раней у нашым класе беларускую мову вывучала восем асоб, а зараз, калі да нас дайшлі дзеци з навакольных вёсак, нас дванаццаць навучэнцаў. Наш клас самы малы ў школе. Беларускай мове вучыць спадарыня Ніна Абрамюк, якая ўмее зацікавіць нас нават граматыкай (не вельмі любімай вучнямі). З нашай настаўніцай рыхтаем у гуртку беларускай мовы тэатральныя пастаноўкі і вершы на дэкламатарскія конкурсы, у якіх нярэдка заваёваем першыя месцы. На рэпетыцыях мы паводзім сябе свабодна, таксама ж і на ўроках беларускай мовы.

У мінулым годзе мы пабывалі на пяцідзённай экспедыціі ў Мінску, былі таксама ў Студзіводах у Дарафея Фіёніка, наведалі беларускі музей у Гайнайцы, глядзелі Пачатковую школу ў Аўгустове і іншыя месцы.

Мы думаем, што варта вывучаць беларускую мову, гэта мова, на якой гаварылі нашы продкі.

Анна Іванюк, Агата Капейчык,
V кл. ПШ у Нарве

Майка, сяброўка голубоў

Майка Більмін з Беластока.

ластоку. Дзяўчынка вывучае беларускую мову. Раней яна хадзіла ў беларуское прадшколле. Разам з Оляй

і мамай выступала ў тэатры дашкольнікаў.

ЗОРКА

Фота Ганны КАНДРАЦЮК

Паэтычныя сустрэчы

19 лістапада г.г. па запрашенні Гміннага асяродка культуры ў Дубічах-Царкоўных на спатканне з дзеткамі Пачатковай школы прыехаў Віктар Швед. Паэт маладой публіцы прадставілі Міраслава Сеняўскую-Мараўскую і ніжэйпадпісаны. Паэт расказаў аб сваім жыццёвым і творчым шляху. Ён друкаваўся не толькі ў Польшчы, але таксама ў Мінску (Беларусь) і ў Нью-Йорку (ЗША, каля 20 вершоў у беларускай чытанцы). Віктар Швед займаецца таксама перакладамі. У дзяцінстве паэт захварэў на вочы (залатуха). Чатыры гады не мог глядзець на свет. Усе вокны ў хаце былі зацемнены. Аўтар меў моцны арганізм і аздаравеў. Тады ўбачыў

свет, які яго зачараўваў. Пачаў пісаць аб сваіх перажываннях, калі пасвіў кароў. Коратка расказаў пра дарослае жыццё. Вялікая змена наступіла ў жыцці паэта ў 1990 годзе, калі нарадзілася яго дачушка Наталька. Ён апякуецца дзяўчынкай, калі жонка працуе ў офісе. Возіць дачку ў школу, дзе выкладаецца беларуская мова а таксама на музычныя і балетныя заняткі. Паэт праўбываючы з дачушкай запісаў яе цікавыя асацыяцыі:

- я ела хлеб з кветкамі (бутэрброд з пятрушкай);
- з коміна выходзіць ночка (дым з коміна);
- я шукала сваіх песенъ (калі яна выцягнула плёнку з магнітафоннай касеты);

— ці немаўляты маюць двух татоў (калі ўбачыла блізнят);

- неба паламалася (маланка);
- сонца загарэлася (усход сонца);
- кот не выключыў матора (кот муркае);
- нам упалі хмары (упаў снег).

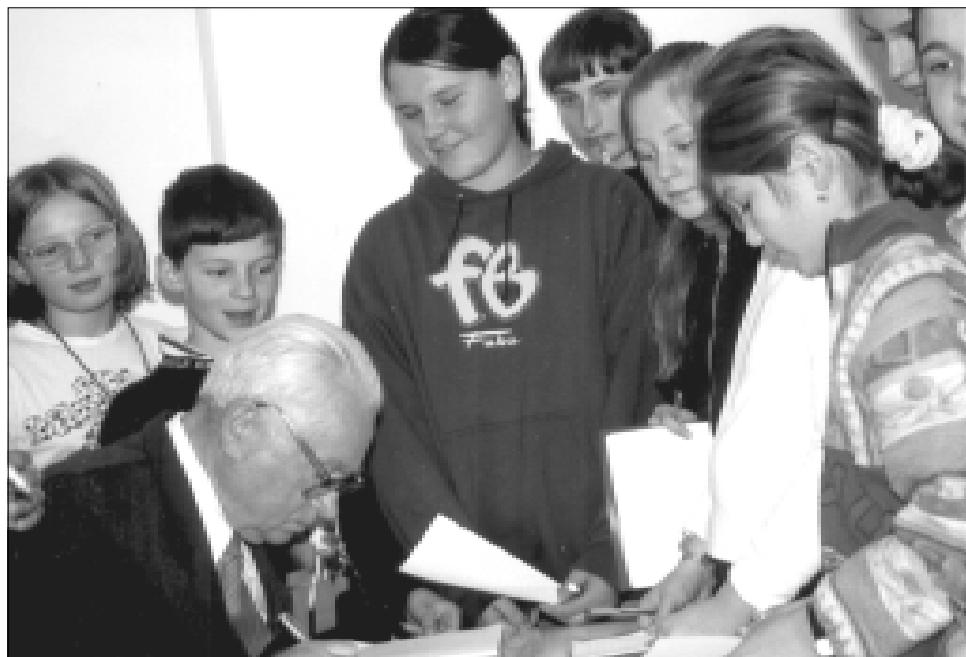
Гэтыя назіранні дачушкі далі па-

чатак паэтычнаму зборніку „Вершы

Натальцы”.

Віктар Швед чытаў свае вершы, некаторыя з якіх дзеткі ўспрымалі смехам. Потым свае вершы дэкламавалі Бася Трафімюк, Анэта Галімская, Бася Шыманюк, Магда Аўксцяцюк. Паэт заахвочваў вучняў пісаць вершы і апавяданні.

Адказваючы на пытанні паэт сцвердзіў, што першы верш напісаў на польскай мове („Wakacje”). Ад 1956 года, калі пачала выхо-

Віктар Швед падпісвае книгі ў Дубічах-Царкоўных.

дзіць газета „Ніва”, ён пачаў пісаць па-беларуску. Найбольш вершаву напісаў у канцы 50-х і на пачатку 60-х гадоў, а таксама ў 1983 годзе, калі працеваў у Маскве. На канец сустрэчы паэт падпісваў дзеткам свае кніжкі, а яны падзякавали яму і запрасілі на наступную сустэчу.

Пачатковая школа ў Дубічах-Царкоўных 22 лістапада наладзіла мерапрыемства пад загалоўкам I Сустрэчы з беларускай паэзіяй. На ім презентаваліся ўдзельнікі Агульнапольскага конкурсу беларускай паэзіі прозы. Свае вершы чыталі: Агнешка Галімская, Ірэна Кулік, Ілона Карпюк, Барбара Казіміярук, Анна Садоўская з белліцэ ў Гайнайцы, Анэта Галімская і Барбара Трафімюк з мясцовай школы, а таксама ніжэйпадпісаны. Ілона Карпюк дэкламавала вершы іншых аўтараў, між іншым, Надзеі Артымовіч. Каб узбагаціць мерапрыемства, дзяўчынаты спявалі народныя і беларускія песні. Гледачам вельмі падабаліся выступленні маладых паэтав.

Яны атрымалі пісьмовую падзяку і запрашэнне на наступнае спатканне.

На заканчэнне сустрэчы ўсе яе ўдзельнікі атрымалі дамашнюю работу — напісаць апавяданне, якое пачынаецца са слоў „Была зіма... Снег скрыпей пад дотыкам цяжкіх ботаў...“ Апавяданні яны маюць перадаць настаўніцы беларускай мовы, а найлепшыя працы будуть дасланы ў „Зорку“.

Славамір Кулік
Фота аўтара

Гутаркі пра антысемітывм

Мы самаранцы

Вялікая пазалочаная кніга. Біблія. На адной з тысячи старонак прытча пра міласэрнага самаранца.

Гэта гісторыя аднаго чалавека. Жорстка пабіты і абкрадзены, ляжыць на дарозе, па якой ходзяць падарожнікі. Ніхто яго не прыкмячае, а калі і пабачыць — думае: „Хто ён такі? Не, не дапамагу яму”.

Людзі ідуць у свой бок, а ён там ляжыць. Падарожнікаў процьма, аднак толькі адзін хоча дапамагчы — вораг. Так, ён вораг, бо пакланяецца іншай рэлігіі. Але толькі ў ім будзіцца літасць. Ён дапамагае чалавеку, заносіць яго ў бальніцу, плаціць за лячэнне. Хто ён?

Міласэрны самаранец.

Як гэта ёсьць?

Малая вёска ля дзяржаўнай граніцы — Старына. Некалькі дзесяткаў дамоў, адна крама, аўтобусны прыпынак — малы, блакітны, драўляны. Чатыры лавачкі ўсярэдзіне, сметнік, пушкі з-пад піва, акуркі, многа смецця. Месца, дзе віднее пратест мясцовай моладзі супраць яўрэяў. Маладыя антысемітвы?

Што здарылася?

На табліцы з распіскай курсаў аўтобусаў нарысаваныя два знакі. Адзін гэта свастыка, другі — малая зорка Давіда павешаная на шыбеніцы. Якое значэнне мае гэты малюнак

для мясцовай моладзі? Для яўрэй гэта знак, што тут іх не хочуць. Чаму так? Табліца ёсьць і будзе, вёска ёсьць і будзе. Чаму „чужбы” не могуць пабываць тутака?

Хто прыкмеціў?

Многія бачылі гэтыя знакі, многія іх нават не прыкмецілі. Знайшлася на шчасце асона, якую яны ўсіхвалі. Спадарыня Галіна Бартноўская — аніматарка Журналісцкіх курсаў „Роліс” — яна рашила дзейніцаў.

Хто гэтым заняўся?

Спадарыня Галіна ахвяравала сваю дапамогу. Яна прыдбала ўсё што трэба для прыбрання знакаў. Што з гэтага выйшла? Прылады стаялі ў адным пакойчыку ўвесь вечар, цэлую ноч, цэлую раніцу. У канцы ўзялася за гэта Жанэта — з іншага пакойчыка. Яна ўзяла дэнатурат, латку і адмыла малюнкі. Няма ўжо на прыпынку ў Старыне антыяўрэйскіх сімвалаў.

Што гэта абазначае?

Антысемітывм гэта варожасць спалучаная з пагардай для яўрэяў. У Польшчы антысемітывм паўсюдны. Доказам гэтаму можа паслужыць хача б таі маўлы блакітны прыпынак у Старыне. Антысемітывм можам сустрэць у многіх краінах свету. Людзі патрабуюць сваіх казлоў адпушчэння. Яны мусіць знайсці некага, на каго можна скінуць віну за ўсё благое ў свеце.

(працяг будзе)

„Z Pogranicza”, Старына — Warszawa, 15-25.07.1999 г.

,Цішыня!.. Камера!.. Акцыя!..”

Ад пэўнага часу мяне пачало цікавіць усё, што звязана з тэлебачаннем. Была нават думка, што я магла б калісьці ставіць фільмы. Проста — стаць рэжысёрам. Ці гэта магчымае?

Аднойчы здарылася так, што група людзей з TVP 1 захацела зняць фільм пра беларускую меншасць. Яны звярнуліся з просьбай да маёй мамы. Наш хор меў заспяваць некалькі беларускіх і царкоўных песень. Мы вельмі ўцешыліся такай весткай. Мая малодшая сястра іграла ролю цікавай, вельмі шустрай і вясёлай дзяўчынкі. Гэтая ролі адлюстравала яе харектар і таму яна хутка знайшлася ў новай для сябе сітуацыі.

Пастаноўшчыкі фільма прыехалі ў Ласінку 10 кастрычніка (гэта была нядзеля). Першыя сцэны яны здымалі ў Падставовай школе ў Ласінцы.

Калі я вярнулася са школы, не магла вытрымаць у хаце і пайшла пабачыць, як усё гэта адбываецца. Людзі, з якімі я там пазнаёмілася, здаліся мне сардечнымі і вельмі сіmpатычнымі. У гэтым усім найболыш цікавіла мяне праца рэжысёра, яго цэнныя заўвагі. Тысячу (або яшчэ больш) разоў можна было пачуць: „Цішыня!.. Камера!.. Акцыя!..”, або „Стоп! Яшчэ раз!”

Атмасфера была вельмі прыемная. Усе адносіліся адзін да аднаго зычліва. Амаль цэлы працэс узнікнення кароткага фільма я магла пабачыць сваімі вачамі.

Наступнага дня я не магла дачакацца канца ўрокаў, а яны працягваліся даўжэй чым заўсёды (мабыць, мне так здавалася). Вельмі моцна хацелася паглядзець новыя сцэны.

Сёння тэлевізія запісвала спектакль, які падрыхтавалі дзеци з Ласінкі пад кіраўніцтвам нашай знакамітай і таленавітай бібліятэкаркі — пані Аліцыі Станько. Яго загаловак „Звяры ва Унії”. Гэта вельмі вясёлы і адначасова крытычны тэкст. Мяне здзівіў факт, што не

толькі мы смяяліся, але таксама цэляя экіпа была пад уражаннем і яны (хадзіць дзеци гаварылі па-беларуску) разумелі амаль усё. Гэта здавалася вельмі дзіўнай з'явай і моцна ўцешыла мяне.

Мушу сказаць, што ўсім спадабалася наша царква. Яны распітвальніся пра яе гісторыю. Здаецца, упершыню спаткаліся з „іншасцю” (пазней прызналіся да гэтага), аднак вельмі ўсё іх зацікавіла.

Праца працягвалася да познай ночы, але прынесла многа новых уражанняў.

Аўторак быў апошнім днём пабыўкі пастаноўшчыкі на нашых землях. З самай раніцы яны забралі маю сястру і паехалі ў Нараўку, дзе здымалі сцэны ў школе.

Калі я вярнулася дадому, чакаў мяне сюрприз — людзі з тэлебачання зараз будуць у нас! Адразу падумала: „Божа мой! Мой пакой! Трэба ўсё хутка прыбраць!”. І давай брацца за працу. Не было яе вельмі шмат, праўду кажучы, пяць хвілін работы. Пакуль варшаўскія госці прыехалі — усё было на сваім месцы.

Гэта быў незабыўны хвіліны. Мы памяняліся адресамі, а на памятку засталіся ўспаміны і фатографіі.

На жаль, я мусіла зноў вярнуцца да кніжак і пачаць вучыцца... Аднак, як гэта амаль заўсёды ў мяне бывае, цяпер крыйху іншая думка ў маёй галаве...

Фільм будзе звацца „Ładny gips”. У тэлебачанні пакажуць яго на пачатку снегня. Гэта цудоўна, што людзі хочуць пра нас, беларусаў, што сястры ведаць, што хочуць паказаць іншым нашы абраады, пазнаць нашу веру.

А цяпер... чакайце майго фільма!

Патрыція КОС,

Гайнаўскі беллітэй

PS. А ўсе, хто быў на XVI Сустрэчах „Зоркі” у Старыне — ці памятаце нашага РЭЖЫСЁРА? Я, успамінаючы яго, заўсёды смяяюся.

Шалёны танец

Бачыў вас, — азвяўся Ўладзік, —
Танцевалі ў сваім садзе.
Танец надта быў шалёны,
Пад старое грушы кронай.

— Гэта, дружка, не быў танец,
Толькі з пчоламі змаганне.

Хлопцы там перавярнулі
Поўненькі пчаліны вулей!

Віктар ШВЕД

Польска-беларуская крыжаванка № 50

Запоўніце клеткі беларускімі словамі. Адказы з наклееным контрольным талонам (на працягу трох тыдняў) дашліце ў „Зорку”. Тут разыграем цікавы ўзнагароды.

Znajomość	Smok	Znak	Fan Chińskie imię
Kuzyn	Ono	Sala	
Anoda			Pokos
Klepisko		Klasa	

Адказ на крыжаванку № 46: Капуста, шум, Ася, пах, знак. Каша, пух, кум, стан, аса, як.

Узнагароды, папетэрпі (набор для лістоў), выйграў: **Ані Раманюк і Івана Трафімюк** са Старога Беразова, **Мар'юш Ярашэвіч** з Кнарыд, **Андрэй Лукашук** і **Марк Дэмбоўскі** з Бельска-Падляшскага, **Андрэй Несцярук** з Крывятыч, **Гося Бобік** і **Данеля Дудзіч** з Нарвы.

Сексу — шмат, музыкі — мала

На прэс-канферэнцыі перад спектаклем. Злева: рэжысёр Магдалена Клаучынская, выкануцца Кышштаф Лаунічак і дырэктар тэатра Анджэй Каролік.

Хаця чуваць было тое-сёе пра „скандалізуючы” спектакль праста з Амерыкі „Seks, prochy i rock and roll” Эрыка Багасяна, падрыхтаваны беластоцкім тэатрам імя А. Вянгеркі, я вырашыла зарызыкаваць і ўзяць з сабой на прэм’еру маю 15-гадовую ўнучку. На спектаклі больш, чым на сцэну (дэкарацый і так не было, а адзінага акцёра Кышштафа Лаунічака чуваць было на малой сцэне тэатра надта добра), я зырка-

ла на маю малую. Цікава было, як будзе рэагаваць яна на тэкст, насычаны вульгарызмамі, маральна разнеглікаваны.

Не, яна не рагатала, калі чула слова на „к”, на „х”, а „гаўно” было амаль знакам прыпынку ў тэксле. Толькі часамі сарамліва ўсіхілася. А пасля спектакля зрабіла сваю найкараецшую рэцэнзію на спектакль. „Не разумею, сказала яна мне, чаму дырэктар Анджэй Ка-

роляк баяўся, што я заўстыдаюся. Я ж у школе такія размовы чую штодзённа...”

Непатрэбна рэжысёр беластоцкага спектакля Магдалена Клаучынская з Варшавы (ведаем яе з II праграмы TVP) непакоілася, як будзе ўспрыніты гэты спектакль. Як-ніяк, у Амерыцы ж ён быў паставлены ўжо дзесяць гадоў таму. Дарма! Да нас і так, як правіла, усё даходзіць пазней, дык і гэты спектакль з яго наркотыкамі, распустай і неапрайданым багащем новай эліты, для якой грыль і сотовы тэлефон з’яўляюцца вызначальнікамі яго месца ў свеце, здаецца, паставлены якраз у пару.

У пару, каб адумаша, каб перагледзець свой лад жыцця, знайсці яго сапраўдны сэнс, і, калі ўдасца, яшчэ што-дзе направіць.

Аўтар п’есы як бы спецыяльна апаганьвае ў вачах гледача ўсе адмоўныя з’явы тых часоў, у якія давялося нам жыць. Няхай даруе мне чытач, што на спектаклі не было мне смешна. Нездарма творцы пастаноўкі на прэс-канферэнцыі ў тэатры папярэджвалі, што смех тут — толькі вонкавая абалонка. Па сутнасці ад спектакля вее трагізмам.

Адзіны акцёр, які бярэ ўдзел у гэтым спектаклі, гэта Кышштаф Лаунічак, які найболыш запамятаўся беластоцкаму гледачу яго „Запіскамі афіцэра Чырвонай Арміі”, пераўзышоў самога сябе. У яго ігры камізм умела пераплятаецца з драматызмам,

калі пераўвасабляеца ён то ў наркамана, якому не хапае на чарговую „порціно”, то ў цынічнага рэжысёра парнаграфічнага фільма, які здымаете ён бадай ці не для ўласнага самаздавалення, то ў жабрака, для якога адзіным шчасцем з’яўляецца пералічванне колькасці сабраных пустых бутэлек, то ў багача-паражнечу, які сэнс жыцця бачыць у імпанаванні іншым сваім багащем, бо больш няма яму чым пахваліцца.

Мо нехта скажа, што гэты спектакль камерцыйны, што на такія п’есы людзі ідуць не з-за мастацкіх вартацей. Ну, і няхай сабе, але пойдуць! Пойдуць, даседзяць да канца, і тады прыйдзе рэфлексія. На беластоцкай прэм’еры 27 лістапада ў малой зале не хапіла месці і было даставлены шмат крэсл. Не відаць было, каб нехта выйшаў перад заканчэннем спектакля, хаця адны шалелі ад захаплення, другія — з пагардай круцілі носам. Глядзі ў корань! — казаў Казьма Пруткоў. Спектакль шакіруе, але бавіць і, галоўнае, прымушае задумашца над сабою.

Прысутнасць музыкі (Ежы Сатаноўскі) назначана ледзь штрыхамі. І сапраўды, каму яна сёння патрэбная?

Ада Чачуга

Фота аўтара

Эрык Багасяна: „Seks, prochy i rock and roll”; рэжысёр: Магдалена Клаучынская, сцэнографія Мацея Праера, музыка Ежы Сатаноўскага.

У вучнёўскай галерэі

— Рысавала я здаўна, толькі не прыдавала гэтаму асаблівага значэння. Першыя рысункі навеяны былі мультыплікацыйнымі фільмамі і здымкамі з газет, а толькі пазней паявіліся пейзажы і нацюрморты, — кажа Іаанна Грыгарук, працы якой можна глядзець на выстаўцы ў гайнайскім белліцэ.

У вучнёўскай галерэі на калідоры белліцэ, у якой выстаўкі арганізуе Віктар Кабац, паказаны пейзажы Гайнайшчыны, нацюрморты і партрэты, якія выканала вучаніца чацвёртага класа Іаанна Грыгарук.

— Паказалі мы розныя працы, але асаблівую ўвагу хачу звярнуць на рысункі, бо Іаанна вельмі здольны рысаўнік. Добра атрымліваеща ў яе нацюрорт, а з пейзажным жывапісам пачала яна працаўваць нядыўна, — гаворыць Віктар Кабац, які пры белліцэ арганізуе сустрэчы маладых мастакоў.

— Найахвотней рысую краявіды

і матывы з прыроды, бо гэта вельмі прыемна рабіць, а свае працы найчасцей выконваю алоўкам. Карыстаючыся дапамогай спадара Кабаца пачала я выконваць больш пастэльных і алейных прац ды паспрабавала рабіць абстрактныя, але атрымліваюцца яны ў мяне яшчэ слабенькімі, — адзначае сваю работу Іаанна. — Першыя партрэты рабіла я саброўкам, якім хацела зрабіць мілую неспадзеўку, але цяжка зрабіць удалыя.

На выстаўцы партрэты мамы Іаанны і некалькіх вучаніц. Нацюрорт і пейзажныя працы выкананыя алейными і пастэльнымі фарбамі. Аўтарка выстаўкі не скрывае, што хоча здаваць экзамены на аддзяленне архітэктуры, куды трэба прынесці мастацкія працы. Апошнім часам яна больш працуе ў пастэльной тэхніцы, якая неабходная ў падрыхтоўцы да экзаменаў.

— Люблю таксама рабіць фатаграфіі на прыродзе, бо пасля можна выка-

Побач сваіх прац Іаанна Грыгарук.

рыстаць іх у мастацкай працы, — сцвярджае ліцэістка. — Мае здымкі не цікавіць сяброў, бо няма на іх людзей, але мне яны вельмі падабаюцца.

У час перапынку можна было заўва-

жыць, што ліцэісты цікавіліся працамі на выстаўцы, хаця многія і не ведалі, што іхні аўтар стаіць побач.

Аляксей Мароз

Фота аўтара

Сага аб белавежскай жамчужыні

Сужонства Бажэна і Ян Валенцікі славяцца ў Польшчы як рэалізатары цікавых прыродазнаўчых фільмів. Для польскага тэлебачання яны пачалі працаўваць у 1985 годзе. Напачатку здымалі тэмы да папулярнай тады тэлеперадачы „Звярынец”. Вось, менавіта, ужо ў той час яны шчыльна звязаліся з Белавежскай пушчай. Тут іх можна было хутчэй сустрэць, чым у іхнім доме ў мясоўласці Морды.

Пасля тэмаў для „Звярынца” Валенцікі пачалі рэалізаваць прыродазнаўчыя фільмы („Зялёныя лёгкія Польшчы”, „Пушча зубра”, „Справа белавежскага зубра”, „Будзённае жыццё аленя”, „Следам лася”). Вяршынай асаблівай заслікай націкі прыродай Белавежскай

пушчы быў пяцісерыйны фільм „Пульс першабытнай пушчы”, які пайўставаў у 1993-1995 гадах. Яго прэм’ера адбылася 2 снежня 1995 г. у Белавежы. Выклікала яна паўсюднае адабрэнне. Потым тэлесерыйя шмат разоў дэманстраваўся па тэлебачанні, на розных тэлеканалах, расслаўляючы белавежскую жамчужыну. У след за „Пульсам...”, паяўіся альбом аб Белавежскім нацыянальным парку. Здымкі да яго Ян Валенцік выконваў паралельна са здымкамі да фільма.

Скарачэннем „Пульса...” (2,5 гадз.) з’яўляецца паўгадзінны фільм „Апошняя пушча”, які таксама падабаецца гледачам. У апошні час Валенцікі рэалізавалі два фільмы („Кантыненталь-

ныя воды” і „Апошняя лясы”) для сэрыі „Жывучая Еўропа”, якую стваралі звыш дзесяць еўрапейскіх тэлестанцый і адна амерыканская. „Апошняя лясы” амаль цалкам быў зняты ў белавежскіх нетрах.

Па такой прычыне спадарства Бажэна і Ян Валенцікі ад шасці гадоў з’яўляюцца амаль пастаяннымі жыхарамі Белавежы. Пакуль што жывуць яны ў Палаёнічым доме, але сёлета пачалі будавацца па вуліцы Зубровай (за паліцэйскім пастарункам). Тут будзе не толькі іх сямейны дом, але і атэлье для здымання некаторых сцэнаў да фільмаў.

Аказваецца, што „Пульс першабытнай пушчы” не цалкам вычарпаў планы спадарства Валенцікаў адносна Белавежскай пушчы. Яны зараз рыхтую-

ца да рэалізацыі сваёй найвялікшай задумы — 14-серыйной „Сагі аб першабытнай пушчы”. Здымкі пачнуцца ў студзені 2000 года і будуць працягвацца шэсць гадоў. Вытворцам тэлесерываля будзе Польскае тэлебачанне.

Кожная серыя фільма мае мець свайго героя. Будуць ім расліны, грыбы, звяры. Рэалізатараў на гэты раз цікавіць эскіз індывідуальнага выпадку. Тэмы будуць выклікаць, напрыклад, мурашка, дуб. У сувязі з tym, што не прадбачаецца прысутнасці каментарады, аўтары стаяць перад неабходнасцю іншага фільмавання і расказвання. Для патрэб фільма пачынаюць яны раз у сябе гадаваць розныя віды звяроў. „Сага” задумана як прыродазнаўчы мастацкі фільм.

Пётр Байко

Па слядах мінулага

Праваслаўныя крыжы пад парканам.

Ломжа (заканчэнне; пачатак у папярэднім нумары)

У 1897 г. у Ломжы была адкрыта аднакласная царкоўная школа, а ў 1905 г. узвядзена была мураваная 3-класная, у якой зімалася 67 дзетак. Вучылі ў ёй чатырох настаўнікаў, а дырэктарам быў мясцовы настаяцель а. Аркадзій Вазнясенскі — выпускнік Пецярбургскай духоўнай акадэміі. У 1910/1911 навучальным годзе ў школу хадзіла 76 вучняў.

Самай старой асветнай установай у Ломжы была мужчынская гімназія. У 1892 г. кожны пяты гімназіст быў праваслаўным, кожны дваццаты — яўрэем, а кожны пяцідзесяты — немцам. У гімназіі працавалі катэхеты праваслаўнага, каталіцкага, пратэстанцкага ды цздзейскага веравызнан-

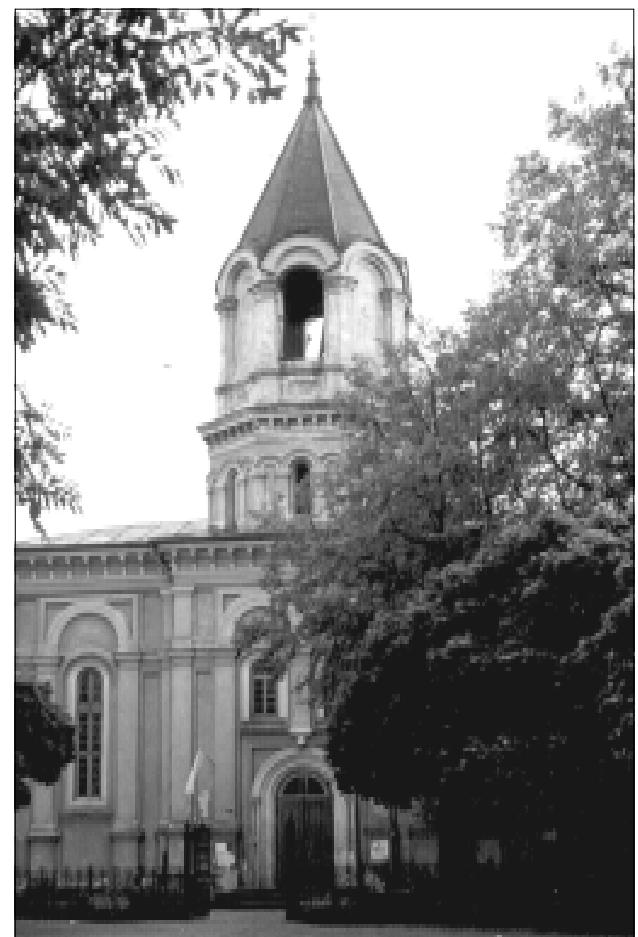
няў. У 1869 г. існавала таксама жаночая гімназія. Нацыянальная структура насельніцтва Ломжы прадстаўлялася наступным чынам: палякі — 34,4%, расіяне, беларусы і ўкраінцы (разам з ваеннымі) — 26,9%, яўрэі — 35,3%, немцы — 0,6%, іншыя — 2,8%.

З 1867 г. у Ломжы дзейнічала царкоўнае брацтва, якое ў 1882 г. налічвала 204 члены. Бюджэт брацтва складалі членскія ўзносы, даход з аренды ўчастка і ахвяраванні вернікаў. У 1891 г. на рахунку брацтва было 10,5 тысячи рублёў. Брацтва дапамагала пры рамонце саборнай царквы, аплачвала стоража на могілках, апекавалася старэйшымі людзьмі і выдавала стыпендыі маламаённым вучням. У 1909 г. паўстаў Дабрачынны гурток для падтрымкі бедных праваслаўных прыходаў.

Сам саборны прыход зімаўся вядзеннем бібліятэкі і дабрачыннай дзеянасцю. Прыхаджане былі членамі Ломжынскага аддзялення Расійскага чырвонага крыва, якое аказваўала дапамогу салдатам і пагарэльцам. У 1899 г. намаганнямі Свята-Троіцкага прыхода ў ахранку было прынятых 6 сірот. Сірацінец узначаліла жонка губернатара, якая падтрымоўвала гуманітарныя акцыі. Патранат над сірацінцам узяла дачка губернатара. Была яна ініцыятаркай збору віраткі і абутику для бедных дзяцей, арганізація ёлак, вядзення латаўрэй і г.д.

Узнікла таксама Таварыства цвярозасці, якое выказвалася за забарону спажывання алкагольных напояў, вяло чайную, праагандавала чытальніцтва і санітарную прафілактыку. У 1901 г. Ломжынскі прыход налічваў 2 014 вернікаў, у тым ліку ў Ломжы — 1 604, Астралэнцы — 193 і Кольне — 217 асоб. Але пасля стварэння прыходаў у Астралэнцы і Кольне ў 1910 г. ломжынскія царквы гуртавала 1 909 вернікаў (у тым ліку 1 786 мужчын і 123 жанчыны).

Выбух I сусветнай вайны памяняў палітычную і нацыянальную сітуацыю ў Ломжы. Насельніцтва расійскага паходжання падалося ў бежанства ў глыб Расіі. 11 жніўня 1915 г. у Ломжу ўвайшлі немцы, якія акупавалі горад да 15 лістапада 1918 г.

Царква ў Ломжы — цяпер католіцкі касцёл.

Пасля атрымання Польшчай незалежнасці ўсю царкоўную маё масць пераняў Каталіцкі касцёл. Свята-Троіцкі сабор быў прыстасаваны на касцёл Успення ПДМ. Праваслаўны могільнік на практыцы быў ліквідаваны, а царква стала выконваць ролю могільнікавай капліцы. Захаваныя крыжы з паасобных магіл былі ўстаноўлены пад парканам. Штодзёнка „Kurier Poranny” ў жніўні 1999 г. пісала: „У касцёле ПДМ у Ломжы, які калісьці быў царквой, рэстаўратары адкрылі ўнікальны паліхроміі”.

(агс)

Свой хутчэй дапаможа

Гэта было ў панядзелак 8 лістапада; са сваёй сумкай завітаў я ў нашу гміну і там войт Анатоль Паўлоўскі паведаміў мне, што прыехаў сюды стараста з Гайнаўкі на дзяжурства, каб на хаду вырашаць розныя справы наведвальникаў. Войт намовіў мяне, каб і я пазнаёміўся са старастам і прадстаўвіў некаторыя балючыя справы, якіх гміна не ў сілах вырашыць.

— Але я не ўмею гладка гаварыць, — адказаў я войту, але ён на гэта:

— Напэўна дагаворыцеся, бо стараста — наш чалавек.

Прайду сказаў спадар войт, бо калі я прывітаўся са старастам і пачаў, што ён гутарыць з людзьмі па-нашаму, дык мой страх і хваляванне як рукою адняло. Разгаварыліся і я даведаўся, што гайнаўскі стараста Уладзімір Пятроўчук — беларус з прыпушчанскай вёскі Палічна, які пастаянна праўжывае ў Гайнаўцы і моцна тримаецца родных каранёў, не цураеца род-

най мовы і таксама чытае „Ніву”. Разам з ім у сустречы прысутнічалі: павятовы радны Уладзімір Петручик з суседній вёскі Грабавец і нейкі дзядзька з тэрэну. Стараста гутарыў з ім па-беларуску і афармляў справы; прыемна было слухаць родныя словаў. Мая просьба была выслушана з увагай. Развітаўся я з імі ветліва і з думкай, што беларускі дух яшчэ не патух і жывуць сярод нас беларусы-патрыёты на высокіх пасадах і з адпаведнай адукцыяй.

Дзяжурства вялося дзве гадзіны: ад 9-й да 11-й. Будуць яны праводзіцца і ў будучыні, адзін раз у месяц. Примаць наведвальникаў будзе радны Уладзімір Петручик, чалавек адукаваны і добры, і напэўна многім сялянам дапаможа ў іхніх справах, часта балючых і складаных. Думаю, што і стараста Уладзімір Пятроўчук таксама часцей будзе нас наведваць.

Мікалай Панфілюк

Святы Міхал прывёз зіму

У многіх парафіях на Падляшшы (напрыклад, у Бельску-Падляскім, Праневічах, Піліках, Орлі) 21 лістапада святкуюць дзень святога Міхала, які, як гаворыць легенда, на белым кані прывозіць зіму.

І сапраўды, у ту юнуюндзелю ў Бельску было столькі снегу, што не толькі было цяжка і небяспечна ездзіць самаходам, але і хадзіць па тратуарах. Людзі шнурочкам, адзін за адным, паволі пасоўваліся па вытаптаных сцежках у напрамку царквы св. Міхала. Кожнаму хацелася ўзяць удзел у багаслужбе.

У царкве па вуліцы Міцкевіча было шмат людзей, нягледзячы на тое, што для часткі парафіян была прыдзелена іншая царква ў раёне „Парк”. А і так не ўсе змясціліся ў царкве св. Міхала. Некаторыя вымушаны былі стаяць звонку. Старэйшыя людзі тупалі нагамі, каб не замерзнуць. Некаторыя штораз праходжваліся вакол царквы.

У той час, калі бацькі маліліся, дзе-

ці шмыгалі і тут, і там, а найбольш калі ларкоў. Сёння далі ім пару золотых не толькі бацькі, але і хросныя, і ўцекі дзядзькі, дык была нагода, каб выдаць гэтыя гроши на ласункі і розныя свісцёлкі, трубкі ды... пістоны, на якія дастатковая было наступіць, каб яны пачалі страліць.

Была нядзеля. Людзі не спяшаліся, што трэба бегчы на працу ці ў школу. Стаялі яшчэ тады, калі ўжо скончылася багаслужба, а яна ж працягвалася да 14-ай гадзіны. Гутарылі са сваімі родзічамі, сябрамі, знаёмымі.

Прыемна тут сустрэць сваіх быльых аднакласнікаў, даведацца, што чуваць у іх, падзяліцца з імі сваімі планамі, а пасля пайсці да бацькоў на святочны абед.

Ну, і, вядома, для моладзі дзень святога Міхала сямейным абедам не канчаецца. Гэта ж, бадай, апошні одпust перад постам. Добра пагулялі на забавах у навакольных вёсках і на гарадскіх дыскатэках.

Анна АРТЭМЮК

Белавежская ікона не наша

На маю заметку „Загадка белавежской іконы”, надрукаваную ў „Ніве” № 47 ад 21 лістапада 1999 г., адгукнулася Антаніна Сасна з Рыбаладаў, за што я ёй шчыра ўдзячны. Спадарыня Антаніна, якая зараз працуе над тэмай цудатворных ікон на Падляшшы, знайшла ў дзвюх крыніцах кароткія інфармацыі пра загаданую ікону.

У „Земной жизни Пресвятой Бого-

зенского у., Черніговской г.) на Вознесеніе”.

Пасля кансультатыў з а. Рыгорам Сасной, сп. Антаніна прыходзіць да вываду, што ікона гэта звязана з зусім іншай Белавежай. Інфармацыі, знайдзены Антанінай Сасной, хадзя і кароткія, усё ж тлумачаць загадку. Белавежская цудатворная ікона Божай Маці звязана з украінскім землямі, а з нашай тэрыторыяй якраз і не

мае нічога супольнага. Упэўніваюць мяне ў гэтым роспіты, праведзеныя мною ў мясцовай праваслаўнай супольнасці. Усе асобы, да якіх я звярнуўся з пытаннем ці нешта чулі пра белавежскую цудатворную ікону, адно паціскалі плечкамі. Не чуў нікто. Не збераглася таксама нават найменшая інфармацыя ў крыніцах пра белавежскі праваслаўны прыход.

Пётр БАЙКО

Мае ўспаміны

Нарадзіўся я ў беднай сялянскай сям'і ў 1934 годзе. Было нас шасцёра дзяцей. Старэйшая сястра праз некалькі гадоў памерла. Засталіся нас дзве старэйшыя сястры, брат і я, наймалодшы. Жылі мы ў хатцы-хляве, якую наш бацька пабудаваў, вярнуўшыся з бежанства. Трохі помню вяселле найстарэйшай сястры, якая выйшла замуж у суседнюю вёску Трасцянку. Было мне тады трох гадоў. Была ў нашай вёсцы за санаці ю школа ў доме Язэпа Лук'яненка. Туды хадзілі мае брат ды сястра.

Пачатак вайны памятаю: нашы жаўнеры на конях, уланы, ехалі на ўсход, затрымаліся ў нашай вёсцы, і адзін улан злез з каня і зайшоў у наш агародчык ды сарваў дзве грушы. Маці выйшла па-празіць, каб ён іх не браў, бо гэта ў нас першыя грушы-фунтаўкі і мы іх яшчэ не каштавалі. Салдат вярнуў адну грушу маці, а другую парэзаў нажом на кавалачкі і падзяліўся з калегамі. Сказаў тады той жаўнер: „Не бойся, маці, мы сюды яшчэ вернемся”. Але многім гэта не ўдалося — загінулі ў савецкіх каматах... Пасля 17 верасня я не бачыў, каб уцякалі яны на заход.

Памятаю, як у нядзелю раніцай каля будынка школы з дзвюх доўгіх жардзін зрабілі браму, вітаючы Чырвоную Армію ды раздаючы „іконы” са школы. Адну ікону аддалі жыхару Іванак, які якраз праезджаў цераз нашу вёску. Рускія байцы тады гаварылі, што прыйшли в вызваліць Заходнюю Беларусь. Зноў адчынілі школу. У хаце Мікалая Міхальчука (ён жыў тады толькі з сястрою) утварылі „красны уголок” і пачалі рыхтаваць дрэва на лазню. У вёсцы Гароднікі ў маёнтку ўтварылі сельсавет і рабілі штодзены вясковыя сходы, падмаўляючы людзей запісвацца ў калгас. Але нашы людзі не паддаваліся. Налажылі тады на кожнага селяніна „предналог”, колькі кубаметраў мае за-vezci камення ў Заблудаў — там пачалі будаваць аэрадром. Помню, было гэта вясной 1940 года, калі на свята Сёмухі прыехаў чыноўнік ды пачаў выганяць, каб ехалі на вывазку камення. Мужчыны сабраліся і сказаў яму, што ў нас

Троіца, і працаўца ніхто не пойдзе. А ён раскрычаўся: „Какая тебе тройка, туда твою мать, я тебя сейчас на белые медведи отправлю, там ты увидиш свою тройку!” Папалахаліся людзі ды паехалі збіраць па палях каменне — не было тады ні нядзелі, ні свята.

Пачалі ў той час прызываць маладых хлопцаў у армію. З нашай ваколіцы трапілі туды мае два дваорадныя браты, якіх накіравалі ў Карэла-Фінскую ССР у горад Кем; адзін, Іван Грыгарук з Трасцянкі, вярнуўся з вайны дадому, а Іван Германюк працаў. Мой швагер Аляксандр Грыгарук з Трасцянкі быў старэйшага ўзросту, яго забралі ў рабочы батальён у Асавец будаваць узмацненні; ён таксама трапіў у нямецкі палон, потым у савецкія шахты на Данбас, і вярнуўся ў 1946 годзе дамоў...

А мне прыйшлося хадзіць у школу пры саветах. Памятаю, як у чэрвені, а гэта была нядзеля, пачалі нямецкія самалёты бамбіць Заблудаў, а савецкія дэпутаты яшчэ выганялі людзей вазіць каменне на аэрадром і тлумачылі, што гэта манеўры. У туно нядзелю некаторыя жыхары вёскі павезлі каменне, а некаторыя пайшлі, каб атрымаць гроши. Вярнуўшыся, сказаў, што гэта вайна, немцы напалі на саветаў. На другі дзень у нашай вёсцы паявіліся немцы. Памятаю, якія яны былі тады ветлівія. Ка-залі, што „праз тры дні Москва капут”. Але мінула трох гадоў, а Москва „капут” не было...

Савецкія салдаты, якія не маглі ўцячы на ўсход, асталіся жыць у сялян (тут іх называлі „восточнікамі”) і ўтвараць партызанскае атрады. У нашай вёсцы быў партызанскае сувязны Мікалай Міхальчук (той самы, у якога хаце быў „красны уголок”). Пасля немцы пачалі забіраць маладых ды малазямельных на прымусовыя работы ў Нямеччыну. Пазабіралі з нашай вёскі моладзь ды за-vezci за драты ў Супрасль. На другую ноч шмат хто адтуль уцёк. Немцы над раніцай 14 кастрычніка, у нашу Пакрову, пазабіралі ўсіх ды павезлі за драты ў Беласток, а пасля далей. Многія з Нямеччыны не вярнуліся. Шмат хто, вы-з

валены Чырвонай Арміяй, быў забраны ў войска ў штрафныя батальёны толькі за тое, што працаўаў у немцаў, быў „здраднікам сваёй айчыны”. Забралі былі немцы і маю сярэднюю сястру; яна стала працаўца ў бальніцы ў Беластоку, якая размяшчалася ў казармах 10 палка (ул. Кавалерыйская), але на два месяцы перад надыходам фронту яна адтуль уцякла.

Немцы на сялян накладалі вялікія падаткі. Бульбу і збожжа трэба было везці фураю аж у Беласток, 35 кіламетраў, а малако штодзённа дастаўлялі ў Міхалова (14 км). Каменне везлі на Баранавіцкую шашу ў ваколіцы Пяшчанік. Ка-лі было яшчэ цёпла, забіраў мяне бацька на фуру, каб і я дапамагаў яму збіраць каменне. Потым мы ішлі каля фуры, бо каню было цяжка. Паабапал шашы было столькі спаленых самаходаў, танкаў, зброі, патронаў! — хлопчыку было цікава, ды бацька забараніў мне адыходзіць убок.

Потым немцы загадалі высякаць лес каля Жэдні, і нашы людзі бралі харчи сабе ды каню на тыдзень і па чарзе ездзілі туды высякаць лес і там ужо начавалі. Ка-лі мой бацька быў ужо дома, то трэба было намалоць жыта на хлеб у жорнах. Я тады бегаў з кіёчкам па панадворку ды бразгатаў па штыкецінах, каб суседзі ды немцы не пачулі, што мой бацька меле.

На нашай тэрыторыі дзейнічала толькі савецкая партызанка. Партызаны, якія прыйшли ў вёску ўпершыню, пыталіся, ці „казённые вещи имееш”. Ка-лі хто прызнаўся і аддаў, у таго не шукалі, а хто абмануў, то ператрэслі ўсё, а як знайшлі, то больш усяго забралі. Ка-лі прыходзілі бандыты, то ўсё забралі, нават жаночае ці дзіцячае, але яны вельмі баяліся партызан, бо тыя іх ставілі пад расстрэл без суда.

У час нямецкай акупацыі кожны ба-яўся — не ведаў, што яго заўтра чакае — прымусовыя работы, лагер, а можа — смерць. Ка-лі адступалі на заход апошнія нямецкія часці, было гэта праўдадобна СС, пахавалі ў вёсцы каля крыжа двух нямецкіх салдат (яны па сёняшні дзень там спачываюць) ды хацелі пад-пальць нашу вёску, але жанчыны пачалі прасіць, прынеслі яек ды саланіны. Тады жаўнеры сказаў „гут” і адышлі.

Вызваліла нас Чырвоная Армія 23 ліпеня 1944 года, у дзень святога Антонія. Тады ўсе сказаў, што гэты дзень будзем святаваць (але ўжо пра тое забы-

ліся). Адразу пасля вызвалення многіх з фурамі забралі ў абоў, каб вазілі раненых салдат аж пад Сураж.

Потым прыехалі да нас савецкія агенты (так іх звалі) і намаўлялі ўсіх праваслаўных выязджаць у Савецкі Саюз. Былі гэта нейкія Валя, Віктар ды Патапенка. З нашае вёскі намовілі 18 сем'яў. Некаторыя, хоць запісаліся, не выехали. Тыя сем'і вывозілі восенню і зімой 1944 года. Ад адной сем'і асталася вельмі прыгожая хата, у якой у 1945 г. пачалі арганізаць школу і я, кончыўшы 11 гадоў, пайшоў туды ў першы клас. Настаўнікам быў там наш сусед Андрэй Рыгоравіч Емельянюк. У яго я закончыў 4 класы, пасля ў Трасцянцы яшчэ 2 — разам 6 класаў. У мясніцы 1945 г. мая сястра выйшла замуж у сваю вёску, а восенню 1946 г. мой старэйшы брат (нар. у 1929 г.) пайшоў у міліцыю, сказаўшы, што гаспадарку пакідае малодшаму, значыць, мне. Пасля абучэння ў Клюкове ў Высока-Мазавецкім павеце перанеслі яго ў Пекуты таго ж павета. У красавіку 1947 г. на майго брата ды яго калег Рыгора Яроцюка з Каменя, што ў Гайнайскім павеце і Станіслава Багдановіча, сына ляснічага з-пад Аўгустова напала банда „Бурага”. Па сённяшні дзень не ведаем, дзе знаходзяцца іх цэлы.

У нашай вёсцы было многа моладзі. Ка-лі аб'ядналіся маладзёжныя арганізацыі, у нас паўстаў гурток ЗМП. Ён даволі добра дзейнічала ў быльмі Бельскім павеце, а ў Нарваўскай гміне быў адным з найлепшых. Моладзь дапамагала ў палявых работах тым бацькам, якіх сыны былі ў войску. 5 сакавіка 1953 г., у дзень смерці Сталіна, прыехаў прадстаўнік ад гміны, склікаў вясковы сход і памяць Сталіна вёска ўшанавала мінутай маўчання, а некаторыя плакалі.

Было тады вельмі весела ў вёсцы. Ка-лі якое больше свята, арганізоўвалі па 5 забаў-патаңцовак. Людзі тады вельмі дружныя былі, грамадскім пачынам ка-пали меліярацыйныя равы, будавалі да-рогі, а ка-лі заворвалі сенажаць пад за-гаспадаранне, кармілі трактарысту па чарзе. Падчас радыёфікацыі краіны ў 1952 г. правялі да нас „точки”. Якая ж тады была радасць! У 1960 годзе пры-малі манічераў ды выпраўлі агульную гасціну на заканчэнне...

Было тады вельмі весела, не тое, што цяпер...

Мікалай Лук'янюк

На спартыўной ніве

Дзюдаісты-выдатнікі

30 кастрычніка г.г. у Холме адбыўся чэмпіянат па дзюдо макрарэгіёна (Люблінскага і Падляшскага ваяводстваў). Ён быў вельмі ўдалы для юных дзюдаістаў з Гайнайкі.

У вагавай катэгорыі да 40 кілаграмаў пераможцам стала Ідалія Грынчук — I месца.

У вагавай катэгорыі да 38 кг Юрка Кулік заняў другое месца, у катэгорыі да 50 кг першынство заваяваў Павел Татарыновіч, у катэгорыі да 55 кг Па-

вел Валкавыцкі — другое месца і ў катэгорыі да 60 кг Марцін Гіншт — таксама другое.

Поспехай дабіліся самыя юныя: у вагавай катэгорыі да 33 кг Матэвуш Сі-рак не меў сабе роўных (I месца), у катэгорыі да 36 кг Міхал Жак (II месца), у катэгорыі да 46 кг Рафал Сасноўскі (I месца) і ў катэгорыі да 50 кг Якуб Астапчук (I месца). Вінштум! Варты да-даць, што ўсе яны прывезлі ў Гайнайку прыгожыя медалі.

(яц)

Смецие каля могілак

За вёскай Новай Ляўкові (Нараўчанскае гміна) знаходзяцца парафіяльныя могілкі, а на іх новапабудаваная капліца. Жыхары стараляўкоўскай парафіі даволі часта іх наведваюць і наводзяць парадак. Сухое апаўшае лісце, траву ды сухія галіны дрэў выносяць і выкідаюць за... агароджу. Збіраецца гэтага шмат. Зараз у хваёвым лесе каля могілак ажно трох велізарных гурбіў ўсялякага ламача ды смеция. Увогуле лес становіць

ца сметнікам. Тут і высечаны на могілках хмызняк, і макулatura ды паламаныя надмагільныя помнікі.

Варты было б усю непатрэбшыну вывезці на месца звалкі. Пару гадоў таму ля гэтых могілак успыхнуў пажар. Нехта падпаліў сухую траву і згарэла тады шмат сасновага маладняку. Агонь пераскочыў з рова, у які падчас веснавых парадкаў на могілках насыпалі су-хога лісця ды травы.

(гай)

Музейны фонд

Грамадскі камітэт пабудовы Музея і асяродка беларускай культуры ў Гайнайуці праводзіць збор грошай на пабудову музея. Ахвяраванні на пабудову музея (у польскай і замежнай валютах) просім пералічваць на раахунак: **РКО ВР Oddział w Hajnowce, nr konta: 5627-5454-132.**

Жыхары Беларусі могуць уплачваць ахвяраванні на раахунак **141713** у Рэспубліканскім жылсацбанку горада Мінска.

Спіс чарговых ахвяравальникаў:

4 895. Неля Шчукі (Гайнайука)	20,00 зл.
4 896. Ахвяраванні сабраныя ў скарбонку ў Музеі (7.09.1999 г.)	136,00 зл.
4 897. Ахвяраванні сабраныя ў скарбонку ў Музеі (7.09.1999 г.)	96,60 зл.
4 898. Ахвяраванні сабраныя ў скарбонку ў Музеі (5.11.1999 г.)	43,00 зл.
4 899. Аляксандар Харкевіч (Гайнайука)	30,00 зл.
4 900. Галіна Маліш (Гайнайука)	10,00 зл.
4 901. Валянціна Клімук (Гайнайука)	50,00 зл.
4 902. Наталля Герасімюк (Гайнайука)	30,00 зл.

Дзякуем.

Наш адрес: Społeczny Komitet Budowy Muzeum i Ośrodka Kultury Białoruskiej, 17-200 Hajnówka, ul. 3 Maja 42, tel. 682 3016.

ВЕР – НЕ ВЕР

Астроне! Прысніліся мне мае сябры- „белавежцы”: Чыквін, Надзя, Швед, ну, і я там. Усіх там было каля 6 чалавек. Мы чытаем свае творы. Быццам знаходзімся мы ў нейкай высокай будыніне, нібы гэта стоўб, нібы студня. Вежа як быццам бы. Нам трэба выбрацца адтуль наверх. Па баках студні — нейкія прыступкі, адна ад другой высока — у трох-четырох метрах.

Кожны з нас, калі выкрычаць нейкія слова (я, напрыклад, чытала свой верш), уздымаецца і лёгка скача на наступную прыступку гэтай бетоннай вежы.

Першы скача наш старшыня. Ён нешта трymae ў руках і раптам мы ўсе бачым, што перад ім (ну, і намі) няма выхаду. Выйсце з вежы засунута бетонныі плітамі. А ўнізе — прорва.

Неяк мы ўсё ж вылезлі адтуль наверх. Усе паехалі ў нейкое мястечка. Я засталася, без грошай, без дакументаў. І мне за 20 грошаў прадаюць чыгуначны крэдитны билет.

Потым я бачу, што Чыквін нешта трymae ў руках. Гэта кветка накшталт агавы, але без гаршка. Яна была вельмі зялёная, сакавітая. Раптам я бачу, што кветка развалілася на чатыры часткі, а ён яе склаў і пасадзіў. І мая кветка, якая аддзялілася ад тае агавы, уваткну-

тая ў зямлю, крыху збоку, такога ж колеру, але падобная на цюльпан, з зялённым, развінутым бутонам. Я кажу: „Гэта мой сыночак!” Бачу, а ёй нехта лісцікі абарваў.

Што можа абазначаць такі сон?

Mira L.

Mira L.! Відаць, што творчае натхненне не пакідае цябе нават у сне. Сama ведаеш, як гэта бывае: чалавек, пакуль напіша свой твор, кідаеца, быццам у нейкай студні, замкнутай вежы. А напісаў вось — і зараз жа лёгка ўскочыў на наступную прыступку. Адным словам, твой сон — у прамой залежнасці ад рэчаінсці.

Уесь далейшы ход сну ізноў жа напамінае жыщё з яго бясконцымі проблемамі і перашкодамі. У пэўным моманце ты заўважыла, што перад вашым старшынёю і вамі ўсімі няма дарогі. Выйсце з вежы засунута дзвюма бетонныі плітамі, а ўнізе — прорва. Ці ж не так выглядае жыщё беларускага літарата?

Крыху надзеі на лепшую будучыню дае кветка, якую ваш старшыня трymae ў руках. Была яна сакавіта-зялёная, але без гаршка, а да таго развілася аж на чатыры часткі. Неяк ўсё ж старшыня гэту кветку склаў і пасадзіў у зямлю, а заадно пасаджана і твая, хаяць лісцікі і тут нехта абарваў. Нялёгка сёння паэтам.

АСТРОН

Дзень без папяросы

Кожнаму вядома, што курэнне наносіць шкоду нашаму здарою. Нягледзячы на тое, сродкі масавай інфармацыі пераганяюцца ў тыгунёвай рэкламе, а купцы не прытрымоўваюцца закону і прадаюць непаўнагоднім папяросы. Справа стала настолькі сур'ёнай, што парламент ставіў пытанне абмежавання рэкламы ў публічных месцах і патрабаваў строгага выконвання забароны продажу папяросаў моладзі і дзецям.

18 лістапада ўжо дзесяты раз адзначаўся ў нашай краіне Дзень без папяросы. Паводле статыстыкі, на працягу года, дрэнную звычку курэння пакінулі два

мільёны курцоў. Розных спосабаў хапаюцца курыльщиці. Адны купляюць жвачку ці цукеркі і спажываюць замест папяросаў. Іншыя шукаюць „сваіх” спосабаў. Я, напрыклад, трывучаць гадоў тыму лузай семечкі з дыні. Яны заўсёды знаходзіліся ў маёй кішэні. І хоць толькі за трэцім „падыходам” удалося мне развітацца са звычкай курэння, зараз не шкаду таго, што кінуў курыць.

А ў сяло чаргу вось што скажу любіцелям сіняга дымка. „Пакінце курыць. Няма рэчаў немагчымых. Трэба мошна хацець, і пакарыстацца сілай сваёй волі”.

Уладзімір СІДАРУК

Niba

ТЫДНЕВІК
БЕЛАРУСАЎ
У ПОЛЬШЧЫ

Выдавец: Праграмная рада тыднёвіка „Niba”.

Старшы: Яўген Мірановіч.

Адрес рэдакцыі: 15-959 Białystok 2,

ul. Zamenhofa 27, skr. poczt. 149.

Тэл./факс: (0 85) 743 50 22.

E-mail: niwa@kurier-poranny.com

Zrealizowano przy pomocy finansowej Ministerstwa Kultury i Sztuki.

Галоўны рэдактар: Віталь Луба.

Сакратар рэдакцыі: Аляксандар Максімюк.

Рэдактар „Зоркі”: Ганна Кандрацюк-

Свяярубская.

Публіцысты: Мікола Ваўранюк, Аляксандар Вярбіцкі, Ганна Кандрацюк-Свяярубская, Міраслава Лукша, Аляксей

Мароз, Ада Чачуга.

Канцылярыя: Галіна Рамашка.

Думкі на мурах

Размалёўванне муроў адны прызначаюць звычайнай з'явай, іншыя — здзічэласцю звычаяй. Мода маляваць і пісаць на мурах прыйшла разам са з'яўленнем аўтамабільных аэразольных фарбай. Ахварамі такога роду ўпрыгожвання становіцца толькі што адноўленыя сцены будынкаў, у тым ліку і помнікаў архітэктуры.

У Польшчы зграфіцы набыло папулярнасць на пераломе 1980/1990 гадоў. Адкрыццё краіны на Захад падзіўвала на дынамічнае развіццё маладзёжных субкультур, у выніку чаго з'яўлялася зграфіцы. Характэрнае яно канспірацый, калі на мурах, пад заслонай ночы, адбываецца своеасаблівы абмен думкамі, найчасцей палітычнымі, паміж нефармальнімі маладзёжнымі групоўкамі — анархістамі, нацыяналістамі, пацыфістамі ці проста звычайнімі вандаламі.

Аўтары надпісаў імкнуща нешта пераказаць грамадству, хочуць, каб іх чыталі. Пішуць яны ананімна, праста, выразна, дакладна, каб узбударажыць або рассмешыць чытача.

Зграфіцы не абышло Бельска. Ад дзея-

насці юных маляроў у першую чаргу пачярпелі вакзал і яго наваколле, трансфарматарная падстанцыя і сцены прыватных дамоў. Ужо ля ўезда ў горад, калія бальніцы, красуецца вялізны надпіс: „Учора Москва. Сёння Бру塞尔”. А калія вакзала надпіс на англійскай мове запрашае ў краіну кацапаў („Welcome to the Kacapland”). На вакзальным будынку надпісай процыма — зробленых аэразольных фарбай („Руки преч ад Югаславіі!”) і выдзертых цвіком у тынку (любоўныя прызнанні). У парку побач беларускага ліцэя знаходзіцца спецыяльна адведзеная для розных надпісаў сцяна, але, відаць, яна замалая, бо надпісы сустрэкаюцца ў самім цэнтры горада: на канцэртнай мушлі, на рынку, на сценах магазінаў. Гарадскія ўлады кожны год аднаўляюць свае аб'екты, якія зараз жа зноў „упрыгожваюцца” надпісамі. Уладальнікі папэцканных дамоў не заяўляюць аб нанесенай ім шкодзе ў паліцыю, бо не вераць, што злачынныя мастакі будуць выяўлены. А надпісаў у горадзе штораз больш!

Міхал Мінцэвіч
Фота аўтара

3 Маліннік

Малінніцкая святліца вельмі абнішчаная. Аб яе не дбаюць улады гміны і нават вёскі. На Белаосточчыне, а асабліва на Бельшчыне, шмат такіх запушчаных святліц. У 1998 г. закупілі шыбы і пашклі вонкы, але не знайшли гроши на памалюванне падлогі ды сцен унутры. Аблупленыя сцены ўпярэшчаны надпісамі тыпу „Хлопці з Маліннік” ці „Kocham Marka”. Ды і БГКТ забыла, што існуе такая беларуская вёска на карце Бельшчыны.

А ў нас глухіх вёсак няма, і моладзі яшчэ крыху ёсць. Апошні фэст (наладжаны гмінай) адбыўся 16 жніўня 1998 года. На сцэне малінніцкай святліцы ў 1994 г. двойчы выступаў гурт „Рэаль”, тут ён развіваў кар'еру. Выступалі „BRACIA B” з Тапароў, „REFLEX” з Градалёў, „Капры” з Белаостака, а нават „MIRAGE” летася, 2 жніўня на Ілью. Апошнім часам выступаў „LONG PLAY” з Бельска...

Трэба паправіць святліцу, бо БГКТ зусім пра нас забудзе!

Юрка Буйнюк

4. Prenumeratę można zamówić w redakcji. Cena 1 egz. wraz z wysyłką w kraju wynosi 2,60 zł, a kwartalnie — 33,80 zł; z wysyłką za granicę pocztą zwykłą — 3,50 (kwartalnie — 45,50), pocztą lotniczą: Europa — 4,20 (54,60), Ameryka Płn., Afryka — 4,90 (63,70), Ameryka Płd., Środk., Afryka, Azja, Australia — 120,00. Wpłaty przyjmują „RUCH” S.A. Oddział Krajowej Dystrybucji Prasy, ul. Towarowa 28, 00-958 Warszawa. Nr konta PBK S.A. XIII Oddział 11101154-207917-2700-1-67.

Ніўка

Галерэя „Ніўкі”

«Еўрасаюз, як ты мне мілы...»

Фота Славаміра КУЛІКА

Фрашкі пра нашых

Недазмыты, Недаздерты

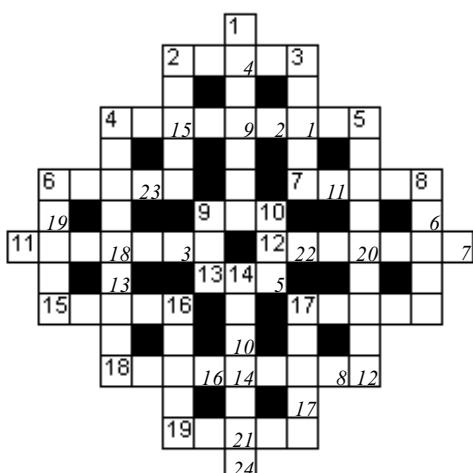
Калі не гавораць ужо пра чалавека
(Хай добра ці кепска — усё роўна, хоць крыху),
То ўжо, даю слова, бы не жыў ты ад веку.
А то — учуш вестку, і лягчэй зноў падыхаў.

Хай ганяць, аплёўваюць у кожнай газеце,
Хай плётка ў народзе буяе як віка,
Усё ж жывы ты, браток, калі „на тапэце”
І славай яснее след тваіх чаравікаў.

Хай шчыруе паклёнік за маленъкія грошы.
Хай цкуе на цябе цюцькаў злосных і ярых.
Хоць бы й гноем абліты, ты і так сам хароши.
Дык тост хлінем, браточки! „Будзьма! I гаспадарым!”

Вандал АРЛЯНСКІ

Крыжаванка

Гарызантальна: 2. напр. Еўстахіева, 4. спецыялістка ў прыгатаванні розных страў, 6. уласнік органаў для перасадкі, 7. прыйдзе і на нашу вуліцу, 9. маўклівы, пануры чалавек, 11. трубачкі для завіўкі валасоў, 12. умоўнае абазначэнне нейкага паняцця, 13. паклажа, якая перавозіцца на спіне жывёлы, 15. стваральнік кнігі, 17. пасінелы кровападцёк, 18. генеалогія, 19. галоўная мусульманская святыня.
Вертыкальна: 1. Архіп, расійскі жы-

валісец (1841-1910), 2. старожытная нямецкая манета, 3. контур, 4. работнік чыгуначнага транспарту, 5. можа быць пячное, газавае, электрычнае, цэнтральнае, 6. выклікае здзіўленне, 8. кафтан, 9. група індзейскіх плямён, якія жывуць на амерыканскіх прэрыях, 10. участак поля з пасевамі рысу, 14. жыхар Бялграда, 16. частка тэксту, напісаная ў адну лінію, 17. з песні не выкінеш.

(Ш)

Рашэнне крыжаванкі складаўць літары з пазначаных курсівам палёў. Сярод чытачоў, якія на працягу месяца дашлюць у рэдакцыю правільнай рашэнні, будуть разыграны кніжныя ўзнагароды.

Адказ на крыжаванку з 44 нумара

Гарызантальна: Плевен, Тольса, каперс, тата, адат, Каліноўскі, ігра, Дыст, прыкус, Наблус, Ціхвін.

Вертыкальна: плахта, Енка, торс, салдат, пераносчык, Такара, адкіды, ігуана, Сталін, Прус, Усці.

Рашэнне: Усевалад Ігнатоўскі.

Кніжныя ўзнагароды высылаем **Вользе Дземяновіч** з Варшавы і **Мікалаю Сазановічу** з Навін-Вялікіх.

Ніна МІНЬКО

Родны кут

Мой родны кут, як ты мне мілы —
Даходзіць век, як там сяджу.
Забыць цябе не маю сілы —
Так я табою даражу.

А тым куточкам — мая хатка,
Якую стаўляю я даўно.
Пры ёй чаромха як *сватка*,
Заглядае у вакно.

Яна таксама ўжо старая,
Пражыла ўжо многа год,
Пахавала гаспадыню
І помніць яна цэлы род.

Яна помніць мае дзеткі,
Якія тут, пры ёй, жылі,
Абрывалі з яе кветкі
І даўно адсюль ўжо адыйшли.

І як тыя птушаняты
Павылятлі із гнязда.
Ім непатрэбна бацькоў хата —
І без яе ім не бяды.

Толькі адзін я астаўся,
А са мной цэлы гэты двор;
Так я ў ім разлюбаваўся,
Што сяджу да гэтих пор.

„Даўціны” Андрэя Гаўрылюка

— Мамачка, ці гэта праўда, што дарослы чалавек мажа рабіць усё без дазволу маці?

— Так, сынок, гэта праўда.

— Дык калі наш татка вырасце?

* * *

Сустракаюцца два супрацоўнікі:

— Ці бачыў ты сёння сакратарку нашага дырэктара?

— Бачыў, і што?

— Мела на сабе такую абціслую спаднічку, што я аж не мог ад гэтага дыхаць.

* * *

Гутараць два дырэктары:

— Якія ты маеш закіды да сваёй сакратаркі? Яна ж беспамылкова дагадаеца ўсіх тваіх жаданняў...

— Гэта праўда, але не хоча іх са мною спаўняць.

* * *

Жонка падала на развод:

— На працягу дваццаці пяці гадоў у кожную суботу мусіла мыць яму плечы, — жаліцца перад судом.

— І гэта вы лічыце дастатковая прычына для разводу? — здзіўляецца суддзя.

— Не, але ад месяца ён у кожную суботу мае чыстыя плечы.

* * *

— Чаму твая жонка не ездіць ужо самаходам?

— Бо я забараніў ёй.

— Чаму?

— Бо быў за вялікі расход.

* * *

— Чаму твая жонка не ездіць ужо самаходам?

— Бо я забараніў ёй.

— Чаму?

— Бо быў за вялікі расход.

* * *

Беларускі цырк

Генная немач

Былы старшыня ГП БГКТ, аблашчаны тытулам „ганаровага”, плюнуў на гонар і, аплявузаўшы ў лепшых традыцыях прававерных саратнікаў, перашмыгнуў у чаўночную апазіцыю. Атабарышыся на неспазнаных шляхах, лічыць, што перанёс туды і быўляя ідэі.

А зімой я, як той коцік,
Выглядаю цераз акно
І бачу пчолы, сад і плоцік,
Які паставіў сам даўно.

Калі сяджу адзін у хаце
І пачынае сумна быць,
Да чаромхі, як да дзіцяці,
Мне хочацца загаварыць.

Яе слоў то я не чую,
Толькі шум яе пайму:
Не сумуй, стары дзядуля,
Я пры табе яшчэ стаю.

Вясной я выйду на падворак
І пагляджу твой белы цвет,
І мы з табою паговорым,
Колькі прайшло дабра і бед.

І вось таму, ты мой куточак,
Не магу цябе забыць:
Свой двор, чаромхі і садочак,
Дзе давялося век пражыць.

А калі мне час развітання
Падвядзе рыскай каляндар,
Згадвай унукам і праўнукам
Што быў калісь тут гаспадар.

Муж павучает жонку перад яе першаю самастойнаю яздой пасля экзамену на вадзіцельскую права:

— Уважай на колеры! Помні: калі зялёны — тады едзь, калі чырвоны — затрымайся, а калі я стану бледным, тады рыхтуй гроши на штраф.

— Наш дырэктар ездзіў на паляванне...
— І што ўпаляваў?
— Зусім не паляваў.
— Чаму?
— Бо праз памылку заміж ружжа збраў з сабою сакратарку.

— I што ўпаляваў?

— Зусім не паляваў.

— Чаму?

— Бо далічаць да рахунку.

— Ці вы шчаслівы, што цяпер у войску? — пытае генерал радавога.

— Так, спадар генерал.

— А што вы рабілі да прызыву?

— Быў яшчэ больш шчаслівы.

Дзякаваць, што не захапіў з сабою і архіві, як гэта зрабіў у падобнай сітуацыі адзін з пачынальнікаў руху. Толькі наўшта абураецца:

— Присабечылі маю ідэю! Не маеце права! Узурпаторства!

Бы зрэаў з Шарэцкага. Генная немач. Абурайцца на сябе, спадары засядцацелі, вы смешныя.

Сідар МАКАЦЁР